

ΕΤΟΣ Ε'.

ΙΟΥΛΙΟΣ 1934

ΤΕΥΧΟΣ 3

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Τὸ γὰρ αὐτὸν νοεῖν ἔστιν τε καὶ εἶναι»

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg.
— Karl Joël τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Basel. — Ernst Hoffmann τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Erich Frank, τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. — Raφ, Δίμου, καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Ναυπλίου τῶν 'Ηγ. Πολ. τῆς Αρ. — K. Τριανταφύλλος τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν 'Αθηνῶν. — August Faust θύρη, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Μιχ. Τσαμιδός σύμβουλος ἐπικρατείας. — X. Τζωρτζόπουλος τακτ. καθ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. — Γραντ Βεκτι θύρη, τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg — Ηνν. Κανελλόπουλος καθ. Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. — Κωνσταντίνος Τσάτσος ἔκτ. καθ. Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. — Ιωάν. Θεοδωρακόπουλος τακτ. καθ. Πανεπιστημίου Θεοφύνικης. — Θεμ. Τσάτσος θύρη Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ: Κ. Σ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ
ΨΑΡΡΩΝ 41
1934

Ε.Γ.Δ της Κ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ

ΥΠΟ
JULIUS BINDER

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΒΕΝΤ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

Η μάκρουσθιος μελέτη σκοπών έχει νὰ κατατίθῃ προπτεῖν εἰς τοὺς σχεπτομένους καὶ τοὺς πρὸς ἀντικειμενικὰς κρίσεις ψέποντας, τὴν προβληματικὴν τοῦ συγχρόνου γερμανικοῦ πολιτικοῦ βίου, νὰ δεῖξῃ διὲ δῆλγων τὸν δρόμον, δι' οὗ θὰ εἶναι δινατόν νὰ μελετηθῇ ἡ προβληματικὴ αὕτη, ὡς καὶ νὰ ἔξηγηθῇ ἡ πολιτικὴ προφήτης τῆς νέας Γερμανίας, ὑπὸ τὴν καθοδίγηστην φιλοσοφίαν τοῦ δικιάνων καὶ τῆς πολιτείας διεπομένης ἀπὸ ἀπόλυτον ἀντικειμενικότητα. Λέν πρέπει ὡς ἐκ τούτου νὰ θεωρηθῇ ὡς καθημὲνὴ πολιτικὴ ἔρευνη, ἐφ' ὃντον πρόκειται κρίσις νὰ λάβῃ ἀντικειμενικῶς ἰσχυρὰν θέσιν ἔναντι τῆς νέας Γερμανίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐν τῷ προκειμένῳ ὡς γνωστῆς προβλοτιθεμένης φιλοσοφικῆς καὶ πολιτικοφιλοσοφικῆς ποιηθεῖσας θεωρίας, ἥτις δύναται νὰ δρισθῇ συντόμως ὡς ἀπόλυτος ιδεοχρήστης. Νομίζω δὲ ὅτι ἡ τοιαῦτη θέσις δὲν δύναται νὰ δοθῇ περὶ ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας καὶ ὡς ἐκ τούτου είμαι ἡναγκασμένος, τοῦλάχιστον διὲ δῆλγων, νὰ διαγράψῃ τὰς ἀπόφεις μων ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ γενικῶς καὶ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ τῆς πολιτείας.

Λέν δυνάμεια νὰ δριλῶμεν περὶ ἐθνικῆς πολιτείας χωρίς νὰ ἀνιπτύξωμεν τὰς ἔννοιας τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πολιτείας καὶ νὰ καθορίσωμεν τὴν ἀμοιβαίαν αὐτῶν σχέσιν καὶ δὲν εἶναι προτῆκον τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας ἢ τοῦ ἔθνους νὰ ἔξηγήσωμεν, εἰ μή ἀπὸ φιλοσοφικῆς τύπος σκοπιᾶς, ἥτις θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ νὰ διαπιστώσωμεν τὴν δριστήτην καὶ τὴν ἴσχυν τῶν ἀγαπητοχθησαμένων ἔννοιῶν. Τὸ αὐτὸν ἴσχει καὶ διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ἡγεσίας (*Möhlertum*), ἥτις ἐν τῇ πατέρᾳ τῆς συγχρόνου γερμανικῆς πολιτικῆς σκέψεως καταλαβαίνει τὴν κανεύσικὴν θέσιν.

Ο τίτλος τῆς πραγματείας φαίνεται προδιαγράψων ἀνιλλοποιήσιμον

έννοιῶν, τῆς ἔθνικῆς πολιτείας καὶ τῆς ἡγεσίας· ἀλλὰ δὲν πρέπει τοῦτο νὰ ἐννοηθῇ ως ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ πραγματευθῶμεν κατὰ σειρὰν καὶ κεχωρισμένως δυάδα ἀντικειμένων. Διὰ τοῦ τίτλου τούτου ὑποδηλοῦται, ὅτι ἡγεσία καὶ ἔθνική πολιτεία τελοῦν εἰς ἐννοιολογικὴν καὶ ἀναγκαῖαν ἀλληλουχίαν καὶ τὴν ἀλληλουχίαν ταύτην ἀκριβῶς πρόκειται νὰ ἐξετάσω καὶ νὰ μιθοῦστο. Πρὸς τοῦτο ἀφοροῦν ἔλαβον ἐκ τῆς Ἰσχυρῆς κινήσεως; Ητίς ἐδημιουργήθη εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τῆς πατριδοσιού κατὰ τὴν τελευταῖα ἔτη καὶ ήτις ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ὄνομασίᾳ ὑποδηλοῦ τὴν κατεύθυνσιν πρὸς συγκρότησιν ἐθνικῆς πολιτείας, πολιτείας ὅμως, ήτις προτίθεται διὰ τῆς μορφῆς, ἢν εἰς ἑαυτὴν προσδιδεικαὶ διὰ τῆς δράσεως αὐτῆς, νὰ λύσῃ καὶ τὸ κοινωνικὸν πρόβλημα.

Ἐξ ἀλλού ἡ τοιαύτη, ἔθνικοσιαλιστική πολιτεία ἐν τῇ συγκροτήσει αὐτῆς στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς ἡγεσίας. Ἀφοῦ ἔξακριβώσωμεν πῶς ἐννοεῖ τὴν ἡγεσίαν ταύτην διὰ ἔθνικοσιαλισμὸς καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἴδιον ἔντελον καὶ πῶς ἀφ' ἕτερου πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἡ ἔθνικὴ πολιτεία, θὰ ἀποκαλυφθῇ πρὸ τοῦ τὸ πρόβλημα τοῦ κατὰ πόσον αἱ δύο αἵται ἰδέαι δύνανται νὰ συνενωθῶσιν ἢ μήπως ἐγκλείσουν ἀκατάλιπτον ἀντίθετιν, ἀντίφρασιν.¹⁾

I

Ἡ ἔθνικὴ πολιτεία εἶναι ἔννοια ὑπάρχουσα σχετικῶς ἀπὸ μικροῦ χορόν.²⁾ Εἰς τὴν διανόησιν τῆς ἐποχῆς τοῦ διαφωτισμοῦ δὲν παίζει τὸ ἔθνος ἀξιοπρόσεκτον ρόλον. Κυρίως διαφωτισμός, διστις ἥτιησεν ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ἡπείρῳ κυριαρχικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς διανοήσεως, ἐπεχείρησε μὲν γὰρ συλλάβη ἐννοιολογικῶς «τὸ ἔθνος», ὅπερ ἀνήκει καὶ ὡς ὅρος εἰς τὸν γαλλικὸν γλωσσικὸν θησαυρόν, δὲν ἡδυνήθη ὅμοια νὰ ἔξεινοη τὴν ἀρμόζουσαν εἰς τὸ ἔργον τοῦτο μέθοδον. Ἡ σκέψις τοῦ διαφωτισμοῦ ἦτο γενικῶς προσδιωρισμένη ἥπερ τῆς φυσικοὶ αὐθηματικῆς μεθόδου καὶ ὡς ἐκ τούτου ἥσαν

1) Ὁμοίως ὅπως συνέβη εἰς τὸ κράτος τοῦ Bismarck μὲ τὸν ἔθνικὸν αριθμονικούσμον, τοῦ ὅποιου τὸ ὄνομα ἐσήμαινε πολὺ περισσότερον πρόβλημα παρὰ λύσιν.

2) Πρβλ. μελέτην μων «Fichte und die Nation», ἐν Logos X σελ. 275 κ.έ.

δι' αὐτὸν αἱ ἔννοιαι ἀφηρημέναι «γενικαὶ ἔννοιαι», προκειμένου δὲ περὶ τοῦ Ἑθνους ἐπεδιώκετο κινήσις νὰ εὑρεθῇ τὸ γνῶθισμα, δι' οὗ θὰ ἀνεγγωρίζετο δεδομένον τι ὡς Ἑθνος καὶ συγχρόνως θὰ ἡτο δυνατὸν νὰ διαχριθῇ Ἑθνος τι ὑπὸ ἕτερον. Οἱ διαφωτιστὶς ἐνόμιζεν ὅτι τὸ γνῶθισμα τοῦτο εὑρίσκεται εἰς τὴν γλῶσσαν· ταχέως δριῶς ἔγκατθειρε τὴν λίστην ταύτην καὶ ἀπέγραψεν ἔκτος τῆς κοινότητος τῆς γλώσσας καὶ κοινὴν πνευματικὴν ζωὴν κοινὴν πολιτικῶν δεσμοῖν, κανὸν χῶρου ἔγκατταβιώσιος καὶ τὸν τουτοῦ,¹⁾ χωρὶς δῆμος τὰ γνωσίσματα ταῦτα νὰ καταστῶσιν αὐταλῆ δι' ἐπιφράξεως ἀκριβολόγου ἔργουν. Κατόπιν, ἐν τῷ ἐξελέφετον χρόνῳ, ἐδιαφροποιήθησαν αἱ πρὸς Ἑθνος ἀντιλήψεις. Εἰς τοὺς λατεινικοὺς λαοὺς προσέλαβεν ἡ ἔννοια πολιτισμοῦ, ἐν ᾧ προεξάρχεται τὸ πολιτικὸν στοιχεῖον, τιμητικούν τοῦ Ἑθνος πρὸς τὸν ὑπὸ διοικεύμενην πολιτικὴν Εθνοσύνην ζῶνται λαοίν· ἐν Γερμανίᾳ συγκλήψιη αὕτη ὡς νόημα ιστορικόν, νόημα πολιτισμοῦ. Τὸ Ἑθνος συγκλήψιη ὡς Ἑθνος ἔχον θέμιον πολιτισμὸν (Kulturnation) καὶ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι διὰ γερμανικὸς λαὸς ἡδύνατο νὰ θεωρήσῃ ἕαυτὸν τὸ ἐνότητι πνευματος καὶ πολιτισμοῦ, ἐνῷ διὰ πολιτικὴς αὐτοῦ ἐνότητας εἶχε καταστρωφῆ διὰ τῆς καταρρεύσεως τῆς Βρετανικῆς αὐτοκρατορίας γερμανικοῦ Ἑθνοῦς. Οὗτο παρ' ἡμῖν ἐν Γερμανίᾳ διὰ σκέψις τῆς ἀλυτικῆς πολιτείας, διὰ παράστασις δὲι διὰ τὴν πνευματικὴν πολιτισμοῦ ἐνότητας τοῦ Ἑθνος ἐπρεπε νὰ εἴη τὴν ἔκφρασίν της ἐν τῷ ἐνότητι τῆς πολιτικῆς μορφῆς, δὲν ἐπιτέλει περίποιο κανέναι φύλον· τὸ πολιτικὸν μέλλον τῆς Γερμανίας ενοίσκεται εἰς χεῖρας τῆς διὰ τοῦ Φρανδερίκου τοῦ Μεγάλου εἰς μεγάλην δύναμιν ἀνυψωθεῖσας Πρωτοπόλεως καὶ οἱ πνευματικοὶ ἥγιτορες τοῦ Ἑθνοῦς, οὐνεὶ ἐλπίδος, παρηγορῶντο αὐτὸν τὴς Ιδέας τῆς πολιτικῆς ἐνώσεως τοῦ νερμανικοῦ λαοῦ. Πλῆσ ὅμιλος καὶ αὐτὸς διὰ Schiller, διὰ ἐνθουσιώδης ποιητῆς τῆς ἑλευθερίας: «Καὶ μὴ ἀκόμια διὰ γερμανικῆ πατρίδα καταρρεύσῃ μέσα στὶς ψλόγες τοῦ πολέμου, τὸ γερμανικὸ μεγαλεῖο θὰ διατηρηθῇ!» Ηγάγματι κατὰ τοὺς ἀπελευθερωτικοὺς πολέμους [Σ. Μ. κατὰ τὸ 1813 ἐναγκέον τοῦ Ναπολέοντος] ἀφοτνίσθη διὰ γερμανικὴ Ἐθνικὴ συνεδρησις, πρὸ παντὸς εἰς τοὺς κόλπους τῆς φρουρικῆς νεολαίας καὶ ἐξειλάχθη εἰς μέγι λαϊκὸν φεῦγα, τὸ διπλὸν ἐπιδιηκον

1) Ηρβλ. Meincke, *Weltherrschaft und Nationalstaat* τίτλ. Ε. Κ. Ε.

τὴν ἐπανίδρυσιν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐνεσάρχωνε τὸν πόθον πρὸς σχηματισμὸν γερμανικῆς ἔθνικῆς πολιτείας. Ἀλλὰ ἡ Ἰδέα τῆς ἔθνικῆς πολιτείας δὲν ἀνεφύη ἐπὶ γερμανικοῦ ἐδάφους· ἔλκει τὴν καταγωγήν της μᾶλλον ἀπὸ τὴν Γαλλίαν· πρωτοπόροι καὶ ὑπέρμαχοι αὐτῆς ὑπῆρξαν αἱ στρατιὰ τῶν ἀβρακώτων καὶ μαγνητική της δύναμις, τὸ φλογερὸν δισμαὶ τῆς Μασσαλιώτιδος. Εἰς τὸ γεγονός τοῦτο βλέπομεν ἐν ἀπὸ τὰ πολλὰ παράδοξα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας· τὸ πνεῦμα τῆς γαλλικῆς ἐπιναστάσεως ὥδη γηγενὲς πέραν τοῦ Ρήγου τοὺς στρατοὺς τῶν ἀβρακώτων καὶ ἡ Ιδέα αὐτὴ ἐπανάστασις ἐνερρρεῖτο ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ οἰτομικισμοῦ, ὅπερ εἶχε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ διαφωτισμοῦ κατακτήσει τὴν πνευματικὴν Γαλλίαν καὶ ὅπερ ἐνεψύχωνε τὸν ἀπόστολον τῆς δημοκρατίας, τὸν Rousseau καὶ τὴν Θεωρίαν του περὶ κοινωνικοῦ συμβούλαίου καὶ περὶ λαϊκῆς κυριαρχίας. Θεωρίαν, ἥτις πάλιν κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἐπεκράτησε εἰς τὴν πολιτικὴν Γαλλίαν, ἐκεῖθεν δὲ συνέχισε τὴν νικηφόρον πορείαν τῆς δι² ὥλης τῆς Εύρωπης. Οὗτο φιλελεύθερον καὶ δημοκρατικὸν πνεῦμα συνεβάδιζον μετὰ τοῦ ἔθνικου πνεύματος, τὸ διποῖον κατὰ τὴν Ιδέαν ἐπανάστασιν εἶχε κατακτήσει τὴν γαλλικὴν λαϊκὴν ψυχήν, τοῦτο δὲ τὸ γεγονός φαίνεται παράδοξον εἰς ἥμας τοὺς διανοουμένους τῆς σήμερον.¹⁾ Άλλὰ δὲν εἶναι τόσον παράδοξον, ὅσον φαίνεται δτι εἶναι. Λιότι αὐτὸν τὸ νέον πνεῦμα, τὸ διποῖον ὥδη γηγενὲς τοὺς γαλλικοὺς στρατοὺς εἰς τὴν νίκην, ἐπρεπε νὰ χειραφετῇσθι ἀπὸ πολιτειακὸν καθεστῶς τὸ διποῖον δὲν ἦδύνατο νὰ τοῦ προσδώσῃ τὴν προσήκουσαν μορφήν, δὲν ἦδύνατο νὰ τὸ διαμορφώσῃ, ἀλλὰ μόνον νὰ τὸ καταπέψῃ· καὶ καθίσταται οὕτω εύνόητον τὸ δτι προσεπίθησε νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὰς Ιδέας, αἴτινες ἐστρέφοντο κατὰ τοῦ πολιτειακοῦ αὐτοῦ καθεστῶτος, ἵνα δι² αὐτῶν καὶ λόγῳ τῆς ἀρνητικότητός των ἐναντίον τῆς παλαιᾶς πολιτείας ἐπικρατήσῃ αὐτὸν τοῦτο τὸ νέον πνεῦμα, ἢν καὶ ἀναμφιβόλως αἱ Ιδέαι αὗται δὲν ἤσαν κατιάλληλοι διὰ νὰ προσδώσουν εἰς τὸ νέον πνεῦμα τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τῆς ἀπολύτου ἔξουσιαστικῆς πολιτείας μορφὴν καὶ σταθερὸν βάθισον. Καὶ ναὶ μὲν εἰς τῶν ἡγητόρων τοῦ φιλελεύθερισμοῦ, ἐν τῇ πνευματικῇ κινήσει τῆς Γερμανίας, κατὰ τὸ νωπότατον παρελθόν, διστορικὸς Meinecke,¹⁾ ἐπεχείρησε τὸ ἐνδιαιρέον ἐγχείρημα νὰ συναγάγῃ

1) Εἰς τὸ ἀγωτέρῳ ἐν σημ. 1 μνημονευθὲν ἔργον.

τὸν ἐθνισμὸν ἀπὸ τὸν ἀτομισμὸν καὶ οὕτω καὶ τὴν ἰδέαν τῆς Ἑλλησπᾶς πολιτείας νὰ ἀναγάγῃ εἰς τὸν ἀτομισμόν, ἀλλὰ τὸ ὑγκείον τοῦτο πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀποτεχὸν καὶ ἐπρεπὲ νὰ ἀποτέλῃ, διότι ἡ νίκη τοῦ ἐθνισμοῦ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἔβλαψε παραλλήλως πρὸς τὴν νίκην τῆς δημοκρατίας, ἐνῷ δὲ Μεινεκέ, ἡς παλαιὸς Εργατικὸς Ἐθνικοφιλελεύθερος, δὲν ἔγνωριζε κατ' οὐσίαν πιρὸν τὸν φράκτη οὐδὲ τὸν ἀτομισμόν, οὐτε καὶ ἀνέκισθεν καταβιάλλει τὴν πρωτοτίθετην, ὅπος συγχωνεύσῃ ψηλελεύθερομόν καὶ ἐθνισμόν, πρωταρτίθετην, ἡς τὸ μάτιον κατεδείχθη πλήρως κατὰ τὴν νοτιοθερανήν γραμμικήν ἐπανάστασιν.

***Ἐὰν ἀποκλείεται ἐξ ὑπαρχῆς νὰ φύλασσομενὸν τὸν Ἕλληνα, δριτόμενοι ἀπὸ τὸ δόγμα τῆς Ιατρικῆς τῆς δημοκρατίας,** εἶναι ἐξ ἵσμοι ἀδύνατον νὰ φύλασσομενὸν εἰς τὴν σύλληψήν του, ἀνιχνεύοντες ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς πρωτοπικότητος, ὃς τὴν αὐλλαιματίνην ὁ φιλελεύθερος· καὶ εἶναι μεθοδολογικῶς ἀδύνατον, ἀπὸ τῆς πλήρως ἀνεπιχρήσης, Ἐπομένης πρωτοπικότητος τοῦ ἀτόμου, ἢτις ἀποτελεῖ τὸν κύριον οκοπίον τοῦ φίλες λευθερισμοῦ ἐν τῇ στενῇ ἐννοίᾳ, νὰ ἔχειθομενὸν μέχρι τῆς πολιτείας, ὡς «ἰδανικῆς, ὑπερατομικῆς συνολικῆς πρωτοπικότητος» (Μεινεκέ σελ. 10). Ἡ σύλληψης τῆς τοιωτῆς οὐνολακῆς πρωτοπικότητος κατ' ἀνυκατίσταντον λόγον ἀποκλείει οἰστροδήποτε ἀτομισμόν. Λιότι τοῦ σημαντεῖται ἀτομισμός, ἀτομισμὸς γρανικῶς, ἀδιαχρίτως ἢν τὸν ἀντιλαμβανόμενα δημοκρατικῶς ή φιλελεύθερως; Ὁ ἀτομισμὸς ἀνιχνεύεται ἀπὸ τὴν ἀπόφεως, διε τὸ δεδομένον εἰς ἡ ἀνατρέζουν γρανικῶς πᾶσιν οἱ πολιτικαὶ διαμορφώσατε, εἶναι τὸ ἀνθρώπινον ἀτόμον, ὅπερ οὕτω ἀποσπάται ἀπὸ τὰς κοινωνικὰς σχέσεις καὶ τὰς δεσμεύσεις· δι' ἥν καὶ γίνεται λόγος περὶ ἀπολύτου ἡ ἀφηγημένου ἀτόμου. Αὗτης ἡ ἀτομισμὸς καταγεται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ διαφωτισμοῦ καὶ δὲν εἶναι τοχαῖον τὸ γεγονός, διε τὴ ἀτομικιστικὴ σκέψης τοῦ πρωταρτίτονος παρελθόντος, ἢτις ἔλπεσσομεν ὅτι ἔχει τελειωτικῶς ὑπερνικήθη ἐν Εργασιακῷ, πατεντὶς συγχεταῖ μετὰ τῆς ἀνανεώσεως τοῦ πνεύματος τοῦ διαφωτισμοῦ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα.¹⁾ "(Ο)θεν, εἴτε θεωρήσωμεν τὸ ἀτόμον, καθὼς τὸ ἐθεώρησεν διαφωτισμὸς τοῦ 17ου καὶ 18ου αἰῶνας, ἡς τὸ μὴ διηγέμενον

1) Προβλ. ὡς πρὸς ἀνατέρῳ τὴν ἡμετέρην «Philosophie des Rechtes» 1925, σελ. 288 κ. ἄ., 332, 593 κ. ἄ.

περαιτέρω νὰ τμηθῇ, ως τὴν ἐλαχίστην ἀριθμητικὴν μονάδα, ὃς τὸ ἐν τῇ πολιτικῇ ἔννοιᾳ «ἀδιαιρέτον στοιχεῖον», ως κυριολεκτικῶς ἀτομον, εἴτε ἐγκαταλείψωμεν τὴν κενὴν περιεχομένου ἀποψιν ταύτην, οὐκ ὡς εἰκὸς δὲν καταλήγομεν παρὰ εἰς καθαρῶς ποσοτικὸς ἔννοιας, εἰς τὰς ἔννοιας τῆς μᾶζης, τοῦ πλήθους, τῆς πλειοψηφίας καὶ τῆς μετωψηφίας, καὶ πρωχωρήσωμεν εἰς ποιοτικήν, ἀξιολογικὴν ἔννοιαν τῆς ἀτομικότητος, ἀς τοῦτο συνέβῃ εἰς τὸν γεωμανικὸν ριμαντισμόν, διτις τὸ φυσικῶς ἵδιαίσθετον ἀντικατέστησε διὰ τοῦ ἀκαταλύτου τοῦ ἀτόμου, ὃς προρέως μισθογαδικὸν ἀξιῖν, οὗτο δὲ συλλάβθωμεν τὸ ἀτομον ὃς προσωπικότητα ἐν τῷ πνεύματι φιλελευθερισμοῦ τινος ἥθυκον καὶ πνευματικοῦ, ὃς Ἐρκτούσβενον τοῦτον δ *Wilhelm von Humboldt* ή δ *Jakob Burckhardt* καὶ ἄλλοι—εἰς καμίαν ἀπὸ τὰς περιπτώσεις αὐτὰς δὲν δυνάμεθα ἀπὸ τοῦ ἀτομισμοῦ νὰ δειχθῶμεν εἰς τὸ ἔθνος. Διότι ή γενικὴ ἔννοια, εἰς οὓς, ἀναχωροῦντες ἀπὸ τοῦ ἀτόμου ὃς ἀπλῆς ἀριθμητικῆς ἔννοιας, δυνάμεθα γὰρ φθάσωμεν, εἶναι ἀπλοῦν τι πλῆθος, πολλότης, ἀθροισμα καὶ ὅχι ἐνότης· εἶναι δ λαὸς ὃς μᾶζα καὶ ὅχι τὸ ἔθνος ὃς ἐνότης ξωῆς. Ἀλλὰ οὔτε καὶ εἰς τὴν ἥθυκήν καὶ πνευματικὴν «ὅλοκληρωτικὴν προσωπικότητα», ἢν δ παλαιότερος ἐθνικὸς φιλελευθερισμὸς είχε τάξει ὃς σκοπὸν τῆς πολιτικῆς του σκέψεως καὶ πράξεως δυνάμεθα νὰ δηγηθῶμεν δι' αὐτοῦ, διότι, κατ' αὐτόν, φορεῖς τῶν ἀξιῶν τούτων εἶναι μόνον τὸ ἀτομα, ὃς προσωπικότητες, ἀναγνωρίζει δ' οὕτος εἰς τὴν πολιτείαν μόνον ταύτη γ τὴν ἴστορικὴν ἀποστολήν· νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν διάπλασιν τοιούτων προσωπικοτήτων. Καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ εἰς τὴν ἄλλην περιπτώσιν ἡ πολιτεία μένει ἀπλοῦν μέσον διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἀτόμου· δὲν εἶναι ἐξ ὑπαρχῆς δεδομένη μετ' αὐτῆς τῆς ὑπάρχεως τοῦ ἀτόμου, δὲν εἶναι ἀναγκαῖον μέρος τῆς ἀτομικότητος καὶ προσωπικότητος του· εἶναι δη πολιτεία κάτι τὸ ξένον πρὸς αὐτό, κάτι τὸ ἐπιπροστιθέμενον εἰς τὴν φυσικὴν καὶ πνευματικὴν του ὑπόστασιν, καὶ ὡς ἐκ τούτου κάτι τὸ τυχαῖον, ὅπερ ἥδυνατο νὰ λείπῃ χωρὶς ἡ ὑπαρξίας τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς προσωπικότητος δι' αὐτὸν νὰ καταστραφῇ. Ἡ τοιαύτη διαπίστωσις ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητος καταδικαστικὴν ἀπόφασιν εἰς βάρος ὅλων τῶν προσπαθειῶν, αἱ δποῖαι ἀποβλέπονταν νὰ μεταβάλλουν διὰ τῆς πολιτικῆς εἰς πραγματικότητα τὸν ἐθνικὸν δημοκρατίσμαν ἢ τὸν ἐθνικὸν φιλελευθερισμόν.

Ἐν τοσούτῳ δι' ὅλης αὐτῆς τῆς ἡρείνης προσῆλθε οὐκέπει ὁ φισμέναιν ἔννοιαν τοῦ Ἑλλήνος, τὴν ὑποίαν εἶναι ἀνάγκη, ὅποις καταστῶ πιστευτός, νὰ ἀποκαθίσῃ ἀπὸ πάντης ἀξιωματικῆς προσκομιδέσσης καὶ νὰ καταδεῖξῃ ὃς ὅρθην καὶ ἴσχυρον.

Τὸ Ἑλλος δὲν εἶναι ἔννοια τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Τὸ Ἑλλος δὲν ἀνήκει εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον, εἰς τὸν κόσμον τοῦ νόμου, τῆς ἀναγκαιότητος, ὅπου τίποτε δὲν δύνεται νὰ γίνη ἄλλος ἢ ὅποις γίνεται ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τοῦ συνείματος. εἰς τὸν ἴστορικὸν κόσμον τὸν διεπίπενον ὅποιος τοῦ νόμου τῆς Ἑλευθερίας, ἐν τῷ ὅποιῳ ἡ φύσις θεωρήθη ὡς ἀπλοῦ ἥμερον, ὡς ὄλιχον μόνην διὰ τὴν συγχρόησιν τοῦ ἴστορος καὶ κόσμου. Άλλ' αὐτὸν δὲν οφείλεται εἶναι ἡ φύσις μετὰ τῶν ἀντικειμένων καὶ ἔννοιῶν της δὲν απέσει φύλον εἰς τὸν αναγματικὸν κόσμον, ὅπερ πρέπει ὡς ξένη τοῦ πνεύματος νὰ παριστήσῃ ἕκτος τοῦ κόσμου τούτου· τοῦνιστίον δὲ πραγματικός οὗτος κόσμος δύνεται τὸ πρῶτον νὰ καταστῇ πραγματικός, μόνην διὰ τοῦ μέσου τοῦ φυσικοῦ κόσμου, εἰς τρόπον ὡστε οὗτος διὰ τοῦ στοιχειώτατοῦ, βασικήτατοῦ καὶ δημιουργικοῦ πνεύματος νὰ ἀρθῇ εἰς κόσμον ἀφηλότερον, εἰς τὸν κόσμον τοῦ πνεύματος μόνος, τὸν ὅποιον τὸ πνεῦμα, ἵστιμενον ὑπεράντιο τῆς ἀνελευθερίας τῆς φύσεως, πρὸς Ἐλευθερίαν διαφοροῦ, μόνον ἐκφράζον εἰς τὸν σχηματισμόν τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ οὕτω γορίται τὸ μὲν οἱ οὐρανιστικοὶ τοῦ κόσμου τούτου, αἱ μορφαὶ τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος ἔχουν δύο πλευραῖς μὲν ἀνήκουν τόσον εἰς τὸν κόσμον τοῦ συνείματος, μόνην καὶ εἰς τὸν κόσμον τῆς φύσεως. Καὶ τοῦτο ἰσχύει τοῦ παντὸς διὰ τὸ Ἑλλος. "Πόδη ή λέξις πατέο (ἐκ τοῦ πασεὶ γεννιλαθεὶ) ὑποδηλοῦ τὴν τοπιότηταν οχέτων" διότι πημαίνει ἀρχικῶς ἐν πρώτοις, ἀλληλουχίαν γεννήσειν, τὴν κοινότητα αἵματος καὶ φυσικῆς ζωῆς ἢν τῇ ποικιλίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης υπελέξεις, κατὰ τὴν ὄρθιόντιον καὶ κάθετον κατάταξιν αὐτῆς, ἐν τῇ συνδέσει ἀναριθμήτων οὐκογενειῶν καὶ γενεῶν, διὰ γένουν, παλλήψεων καὶ γεννήσεων. Εἰς αὐτὴν τὴν φυσικήν του ὄποιαντον εἶναι δὲ λαὸς εἰδος ὄπαγόμενον εἰς τὸ φυσικὸν γένος, ὅπερ πόμπεον ὄγοις ἔστεγον φυλῆν καὶ διὰ τοῦ ὄποιον προσδιοίσεται ἔδικτοτερον τὸ γενικότατον φυσικὸν γένος τοῦ ἀνθρώπου. Άλλος τὸ Ἑλλος δὲν ἀποτελεῖ μόνον αὐτὴν τὴν φυσικὴν ἀλληλουχίαν, δὲν εἶναι μόνην ἔννοια φυσι-

κοῦ γένους· διὰ τοῦ ἔθνους μεταβαίνει ἢ ἀνθρωπότης ἀπὸ τῆς φύσεως εἰς τὴν σφαιραν τοῦ πνεύματος, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἱστορίας, τοῦ ἔθνους δηλοῦντος πνευματικὴν καὶ ἡθικὴν τινα συνάρειαν, ητίς ἔχει ἐπίσης καὶ πολιτικὴν σημασίαν. Καὶ ἡ πνευματικότης αὗτη, τὸ σύνολον τῶν πνευματικῶν καὶ ἡθικῶν ἀξιῶν, τὰς ὁποίας ἐν τῇ Ἰστορίᾳ του διεμόρφωσεν ἔθνος τι, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν τὸ ἀναπαλλοτρίωτον κτῆμα του, καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἀποκαλύπτεται ἡ ἴδια αὐτοῦ πνευματικὴ ἡτοιμακότης, ἴδιομορφία καὶ ἴδιοτυπία, δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ἂντες τι, τὸ διποῖον δλέγον ἢ πολὺ εἶναι πράγματι κοινὸν εἰς ὅλα τὰ ἀριστερὰ ἀτομα, ἐξ ὃν τὸ ἔθνος ἀπαρτίζεται· ἡ πηγὴ καὶ ἡ ἀφετηρία αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου εἶναι αὗτὸ τοῦτο τὸ ἔθνος, ὅπερ ὡς ὄλοντης τῶν ἀτόμων, ὡς ἡ ἐνότης τῶν διαφορῶν, πραγματοποιεῖται καὶ ἐνεργεῖ ἐντὸς τῶν ἀτόμων αὐτῶν, τὸ ἔθνος, οὗτος τὸ ἴδιον ἀτομικὸν πνεῦμα ἐν τοῖς καθ' Ἑκαστον ἀτόμοις σκέπτεται καὶ διὰ τῶν καθ' Ἑκαστον ἀτόμων ἐνεργεῖ καὶ δημιουργεῖ, τὸ ἔθνος ὅπερ διὰ τοῦ οὗτο ποιεῖται ἐθνικῶς πρωτοτροχιστένοι διανοεῖσθαι, βούλεσθαι καὶ πράττειν, παράγει ἀκριβῶς ἐκεῖνον τὸν ἴδιαζοντα, ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἔθνους ἀπορρέοντα καὶ τὴν ἴδιοτυπίαν του παριστῶντα πνευματικὸν κόσμον. Τὴν τοιαύτην φύσιν τοῦ ἔθνους δὲν δύναται νὰ ἀντιληφθῇ ὁ ἀτομισμός, διότι τὸ ἔθνος γενικῶς ἀποτελεῖ διὸ αὐτόν, ὅπως ἄλλως τε καὶ ἡ πολιτεία, ὡς τὴν ἀντιλαμβάνεται ἐπίσης ὁ ἀτομισμός, ἐννοιολογικὴν μόνον ἐνότητα, ἡεις προσποιούμεται τὰ καθ' Ἑκαστον ἀτομα. Ἐν τῇ ἀληθείᾳ δύμως τὸ ἀτομον, ὡς ἀτομικότης τῶν καθ' Ἑκαστον ἀτόμων, προσποθέται τὸ ἔθνος, ὡς πνευματικὴν καὶ ἡθικὴν πραγματικότητα, οὗτος διστε τὸ ἀγνθρώπινον ἀτομον νὰ καθίσταται τὸ πρῶτον πνευματικὸν καὶ ἡθικὸν ὃν καὶ γενικῶς προσωπικότης, μόνον διὰ τῆς ὑπαγωγῆς του εἰς ἔθνος τι. Οὕτω ἡ ὅδὸς τῆς φιλοσοφικοῖστορικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς σκέψεως ἀγει ἀπὸ τῆς φυλῆς διὰ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ καθ' Ἑκαστον ἀνθρώπινον ἀτομον, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τοῦ ἔθνους εἰς τὴν προσωπικότητα. Ἀλλ' εἰς τὸν πολιτικὸν κόσμον, ὡς περιοχὴν τοῦ κόσμου τοῦ πνευματικοῦ, λαμβάνεται τὸ ἀτομον ὃπ' ὅφιν οὐχὶ ἐν τῇ φυσικῇ καὶ τῇ φυλετικῇ του εἰδικῇ διαμορφώσει, ἀλλ' ὡς πνευματικὸν ὃν, οὐχὶ ὡς δεσμευμένον ὑπὸ φυσι-

κῶν νόμων, ἀλλ' ὡς ὅν πρίττον καὶ δημιουργοῦν ἐν Ελευθερίᾳ.¹⁾

Τὴν ἀντίληψιν, καθ' ἥν «τὸ ὄλον ὑπάρχει πρὸ τῶν μερῶν τούς», τὸ Ἑλνος πρὸ τῆς ἀτομικῆς προσωπικότητος καὶ καθ' ἥν οἱ τελευταῖαι αὐτῇ δὲν δύνεται νὰ γνῷθεν ἄνευ τοῦ Ἑλνος, χωρακτηρίζομεν διὰ τοῦ ὅρου Universalismus· οὗτος θεωρεῖ τὸ Ἑλνος, ὡς ἀλλοτές καὶ τὴν πολιτείαν, ὡς ἐνότητα, ἐν ᾧ ἐμπεριέχεται η πολλότης τῶν κατ' ίδίαν ἀτόμων· οἱ ποιμνίας ποιμνίαι σιντ. Εἰλε γνώστηται διὸ δύνεται νὰ καταλήξῃ σκέψις, ἵτες ἀνεχομένη ἀπὸ τὸ δεδομένον τῶν μεμονωμένων ἀτόμων· ἢ τικάτη ποέματις καὶ ἀνάγκη δὲν προσθεῖται πέρι τῆς ἀπλῆς συλλογικότητος. Η ἀνιστέρων ἐνίτης ἀποκαλύπτεται μόνον εἰς τὴν διάνοιαν, ἵτες γνωρίζει, διε τὸ ἀπόλυτην ἔστημα στεφάνων μεταδίπτετε πραγματικότητος· διε τὸν εἶναι ἀληθές, εἶναι ἀπλῶς ἀφαιρέστε. Ήπος σχετικῶς δικαιολογούμενη δι' ὠφισμένην ἀπειπτημονικοὺς ποιητούς, προσκαλόντων δημοτικής τὴν πραγματικήν καταγόμενην τῶν πολιτικῶν δεδομένων. Ύπερέχει ἦδη τοῦ ἀτομισμοῦ ὁ Universalismus ὡς πρὸ τοῦτο, διε ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ τόπου τὸ ὄλον μόνον καὶ τὸ μέρος, τόπου τὸ Ἑλνος μόνον καὶ τὸ ἀτομον κατέχουν τὴν θέσιν, ἵτες προστίκει αὐτοῖς, ἐνῷ ἀπὸ τὸν ἀτομισμὸν διαφέρει η ἔδα τοῦ Ἑλνος. Λαϊτικός Universalismus γνωρίζει διε τὸ Ἑλνος εἶναι πραγματικὸν τοὺς σύνολους ἀτόμων, τὰ δικοῖα τὸν δὲν συλλαμβάνονται ἀφημομένων, ἀλλὰ συνδεδεμένας τὰς φυσικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάτητα, καὶ τὰ δικοῖα θεωροῦνται διε φροντίς πνευματικῶν μέτιον μόνον ἐν τῷ ἑλνικῷ πρωτιστορικῷ αὐτῶν, διε μελῶν τῆς μεγάλης ἀπεριστοποιῆς καὶ πέρι τῆς πολλότητος τῶν γενεῶν ἐκτενομένης ἔντιμας ζωῆς τοῦ Ἑλνος. Σχετικῶς πρὸ τοῦ καθ' αὐτὸν φιλοσοφικὴν θεμελίωσιν τῆς ἐνίτητος τούτης τῆς τε ζωῆς καὶ τοῦ πνεύματος, εἶμαι διατυχῶς ἴμενγκασμένη νὰ περιστραθῶ εἰς διλήγας μόνον νίκαιας. Η φιλοσοφικὴ ἰδεοχρυστικὴ διε τὸν εἷμα, ὡς τὸν δημιουργὸν ὄλων τῶν δυτῶν, τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ κόσμου, τὸ πνεῦμα δημοτ., τὸ δικοῖον δὲν τιθεται πρὸς

1) «Ἀποτελεῖ ἐκτροπήν ἀπὸ τῆς ὄρθης σκέψεως η ἀντίληψης τῆς νοοτέρας πολιτικῆς θεωρίας, η οποίη πατεῖται στη δύναται νὰ θεμελιώσῃ πολιτικὴν βιολογίαν καὶ διε διε αὐτῆς δύναται νὰ φθάσῃ εἰς αἰσχυδίκοτε ἀποτέλεσμα. Αλλὰ πρὸ τοῦτο δὲν δυνάμεθα προσανθεῖται νὰ εἴπωμεν ἐπί τοῦ παρόντος.

τὸν ἀφηρημένον καὶ γενικὸν λόγον τῆς λογοκρατίας τοῦ διαφωτισμοῦ, ἀλλ᾽ ἐκεῖνο, τὸ δποῖον προσλαμβάνει συγκεκριμένας μορφὰς ἐν τῇ Ἰστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ δὴ τὰς μορφὰς τῶν ἔθνῶν, αἵτινες πάλιν καθίστανται συγκεκριμέναι διὰ τῶν γενῶν, τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῶν ἀτόμων, καὶ τρόπον ὥστε νὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὀλόκληρον τὸ γίγνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ἡ πορεία τοῦ ἐν τῇ Ἰστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκρυζόμενον πνεύματος. Λυστυχῶς ἡ θεωρία αὕτη πρέπει ἐδῆ νὰ μείγῃ ἀπλῆ ἀντίληψις δὲν δύναμαι ἐν προκειμένῳ νὰ τὴν θεμελιώσω καὶ περιορίζομαι ἀπλῶς εἰς τὴν ὑπόδειξιν, διτι ὀλόκληρος ἡ ἀλληλουχία τῶν σκέψεων αὗτῶν ἀποτελεῖ τὸ ἔργον καὶ τὸ πόρισμα τῆς φιλοσοφικῆς μου ἔργασίας τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων.

Διπο τῆς ἐκδιοχῆς ὅμως ταύτης τοῦ ἔθνους ὡς πνευματικῆς ἀτομικότητος, ἢτις διακαθιστᾶται ὀλόκληρον τὴν πνευματικήν, ἡθικήν, ἐκπολιτιστικήν ζωὴν τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτό, φθάνομεν ἡδη καὶ εἰς τὴν ἔθνικὴν πολιτείαν. Λιότι ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς ταύτης δινάμεθα τὴν ἔθνικὴν πολιτείαν. Λιότι ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς ταύτης δινάμεθα νὰ συλλάβωμεν τὴν πολιτείαν, οὐχὶ ὡς μηχανισμόν, όν τὰ ἀπόλιτα νὰ συνενόησαν καὶ ἐδημιούργησαν, ἵνα ἔξυπηρετῇ τὰ ἀτομικά των ἀτόμων ἐπενόησαν καὶ ἐδημιούργησαν, ἵνα ἔξυπηρετῇ τὰ ἀτομικά των συμμερέσοντα, ὡς τοῦτο παραδέχεται δι πολιτικὸς ἀτομισμός, ἀλλὰ ὡς τὴν μορφὴν ζωῆς τοῦ ἔθνους, ἢτις ἐξ ἵσου οὐσιαστικῶς ἀνήκει εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἡθικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους, δσον δι φλοιὸς εἰς τὸν ὄριμάζοντα καρπόν, ὡς τὴν μορφὴν, ἢτις εἰς τὸ ἀτομικὸν πνεῦμα ἔθνους τινὸς ἐξ ἵσου ἀναγκαῖοις ἐπιθέτει τὴν σφραγῖδα της δσον καὶ τὰ ἀλλα δημιουργήματα τοῦ πνεύματος, θρησκεία καὶ τέχνη, ἐπιστήμη καὶ φιλοσοφία, αἱ δποῖαι καὶ δταν προσπαθοῦν νὰ παρουσιάζωνται ὡς «παγκόσμιοι» ή «ὑπερεθνικαί», εἰς τὴν συγκεκριμένην πραγματικότητα δὲν δύνανται νὰ διαφεύσουν τὸν ἔθνικὸν των προσδιορισμὸν καὶ τὴν ἔθνικὴν των ιδιομορφίαν. Παραδείγματα είναι ἀσφαλῶς ἐν τῷ προκειμένῳ περιττά.

Λιότι τί είναι ἡ πολιτεία; 'Ο κοινὸς ἀνθρωπός, προκειμένου περὶ πολιτείας,' σκέπτεται μόνον τὰς ἐπιδράσεις, ἀς αὕτη ἀσκεῖ ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ζωῆς ταντίζει ὡς ἐκ τούτου τὴν πολιτείαν πρὸς τὴν διατάσσουσαν ἀρχήν, πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ τὰ δργανα αὐτῆς καὶ πράγματι ὑπῆρξε θεωρία, ἢτις καὶ σήμερον ἐπιζῆ, καθ' ἥν ἡ πολιτεία δὲν δύναται νὰ συλληφθῇ ἀλλως παρὰ ὡς ἡ ἀφηρημένη διατάσσουσα ἀρχή-

Άλλο τοῦτο εἶναι ἐσφαλμένον. Ναι μὲν πολιτεῖται δὲγ εἶναι, ὡς ἔξειρράσθη ὁ Kant «ένυπτις ἀνθρώπουν βαθὸν κανόνες δικαίου», διότι ἐν προκειμένῳ σχέπτεται ὁ Kant ἀτομικοτάτος, ἀλλὰ εἶναι λαὸς ζῶν ἐν τῇ πορφῇ τοῦ δικαίου. Λιγὸς τῆς δικτυπώσεως ταύτης ἐν τῇ ἐγγονῇ τῆς πολιτείας εὐθὺς ἀμέσως ἀπερικλείεται ὁ λαός ὡς ζῶντις ἐνότης, τούτεστι ὡς πνευματικὴ ὄντότης, ὡς ἡ πραγματικότης ἀπόλοντος καὶ δημιουργοῦντος πνεύματος, ἐν ἄλλοις λόγοις, ὡς ἕληνος ἢτοῦ τῆν ἀντέροις ἐκτείνεταιν ἔννοιαν. Καὶ τὸ δίκαιον λαοῦ τίνος αριθμοῦσθαι, ὡς πάντες ψυχοῦσθαινεν, βιτὸς τῆς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τῷ ἑμιπεντεκόντης καὶ ἐν τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς τοῦ ἐκδηλωμένης ἀπομονώτητος τοι. Προοιδίδοντες λοτορικήτην εἰς τὸ δίκαιον, θέλομεν νίνοις αριθμούσιν, ὅτι γεννάται καὶ οὗτος τὴν λοτορικήν ὡς τὴν Σοντενήν πραγματικότητα τοῦ ἀλυροῦ πνεύματος καὶ ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον μέσος τῆς λοτορικῆς δικασθῆναι τῆς πνευματικῆς μητροτάτους ἐνὸς ἑκάστου λαοῦ. Όμωσις ἡ πολιτεῖα ὡς ἡ Ἐλευθερία καὶ ἡ ἴδιας ἀπομονώτητα τοῦ λαοῦ δημιουργοῦντος μορφὴ τῆς πνευματικῆς τούτου λαοῦ καὶ ἴδιαν τρόπον ὡς πραγματικότης τοῦ ἴδιου αὐτοῦ δικαίου, εἶναι ἕληνος αριθμοῦσθαινεν. Η πολιτεία ἀναγκαῖος μετέχει τῆς ἕληνος ἀπομονώτητας τοῦ λαοῦ, ἐξ οὐ προκόπτει τὸ σφιλεργὸν τῆς θεωρίας, κατ' ἥν δύναται νίνοις ὑπέρδησε, δι' ὅλους τοὺς χρόνους καὶ τοὺς λαοὺς λογίους πολιτειακὴ μορφὴ, τὴν δποίαν πρέπει ἑκατονταριῶν λαοῖς γὰρ ἀπανδεχεῖται, ἐν ἤληῃ γὰρ θεωρῆται καλλιεργημένον ἕληνος καὶ πολιτιοργοῦσα λαοῖς, θεωρίας, ἥτις ἐμφανισθεῖσαι εἰς τὸ «ἄρχανον τίτιμον» τοῦ Βερούλλου, ἥτις γράψεις εἰς τὸ τὰ παριστάθμενην ἀπὸ τοὺς δικιούς γένοντας μετά τὴν δημοκρατίαν ὡς μορφὴν τῆς λεγομένης μεταβιτετικῆς μεταξύδιπτης καὶ πολλοῖς ἐξ αἰτίας τῆς μορφῆς ταύτης νίνοις καταπιπρόμενην.

Η πολιτεία εἶναι κατ' ὄντοτον μορφὴ ζωῆς οὐχὶ αριθμήσατε πολιτητος ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοῦ Εθνοῦς ἐκ τῆς πρώτως της εἶναι ἔθνεικὴ πολιτεία. Ηρόκειται τῷ ὄντι περὶ θεωρίας, ἥτις συναντεῖ ζωῆς ἀντιδράσεις. Παραπομέται, ὅτι μόνον εἰς παντοτάτην προσετίσεις συμπίκτουν ἀληθῆς τὰ ὅραι τῆς πολιτείας μετὰ τῆς γόρων, ἀρτ' οὐ οὗ τὸ ἕληνος, ὅτι ἀντιθέτως συγνότατας συγκεντόνται ἐν τῇ πάτη πολιτείᾳ πολλὰ Εθνη, ὅτι τέλος οὐ Εληνος ἐνδέχεται νίνοις ὑπό περισσοτέρους πολιτειακὰς κυριαρχίας. Όταν ἐκ τούτου ὑπέρχει ἡ τίτια, παντὸς διαφορ-

θοῦν ἀπ' ἀλλήλου ἀπολύτως πολιτεία και ἔθνος πράγματι δὲ τὸ ἔθνος εἰς τὰ παρ' ἡμῖν ἐγχειρίδια και τὰς συγγραφὰς τοῦ δημοσίου δικαίου δὲν ἔχει καμίαν περίπον θέσιν. Ἀλλ' ἐὰν προσέξομεν περισσότερον, θὰ ἴδωμεν δὲι τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δὲν ἔχει και τόσην σημασίαν. Διότι δον και ἐν τῷ γεγονότι ταῦτα δὲν δύνανται νὶ ἀμφισβητηθοῦν, καλῶς ἐμμνεύμεναι, ἐνισχύουν τὴν ἡμετέραν ἀποιφιν. Ἀρχεῖ νὶ ἀναλογισθῆμεν τὸ πρόβλημα τῶν ἔθνικῶν μειονοτήτων και τὰς πολιτικὰς ἀνησυχίας, αἵτινες ἀνακύπτουν εἰς τινα πολιτείαν ἐκ τοῦ γεγονότος δὲι δι' αὐτῆς και ἐν αὐτῇ λαός τις κυριαρχεῖ εἰς βάρος ἑτέρων και τὸν κρατεῖ φίς κατίστασιν ὑνελευθερίας· ἀρχεῖ νὶ ἀναλογισθῆμεν, δὲι δι' ἀπόσπασις ζωντανῶν τμημάτων λαοῦ ἀπὸ τὸ πολιτειακὸν σύγολον ἔχει ὡς φυσικὸν ἀποκόλουθον τὴν τάσιν πρὸς ἐκ νέου ἔντασιν μετὰ τῆς μητρὸς πολιτείας και δὲι ἀρ' ἑτέρος ἐκ νέου ἔντασιν μετὰ τῆς μητρὸς πολιτείας και δὲι ἀρ' ἑτέρου δι' νικήτρων πολιτείαν προσπαθεῖ τὸν βιασώσ προσκτηθέντα πληθυσμὸν νὶ ἐνσωματώσῃ ἐν τῇ ίδιᾳ ἔθνοτηι και τοιουτορόπως νὶ τοῦ ἐκριζώσῃ τὴν ἔθνικότητα, συνελόντι δ' εἰπεῖν, ἀρχεῖ νὶ ἔχωμεν πρὸ διφθιελμῶν ὄλοντος τὴν πολιτικὴν ἰστορίαν τοῦ 19ου και τοῦ 20οῦ αἰώνος, τὰ προβλήματα, ἀτινα αἱ διάφοροι συνθῆκαι εἰρήνης μετὰ τὸ τέλος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου δχι μόνον δὲν παρεμέρισαν, ἀλλ' ἐτι ἐγκυρώτερον ἐπροκάλεσαν, προβλήματα, τῶν ὅποιων δι οριστικὴ λύσις θὰ ἀποτελέσῃ τὸ οὐσιῶδες περιεχόμενον τῆς μελλούσης εὐρωπαϊκῆς ἰστορίας—και τότε θὰ ἀντιληφθῶμεν δὲι δ χωρισμὸς ἔθνους και πολιτείας, δισονδήποτε συχνὰ και ἐν παρουσιάζεται ἐν τῇ ἰστορίᾳ, ἀποτελεῖ κατάστασιν παρὰ τρίσιν, διάσπασιν τῆς ἀναγκαίας ἐννοιολογικῆς ἐνότητος, ἥτις ὑπὸ τῶν λαῶν γίνεται αἰσθητὴ ὡς κατάστασις παράλογος και ἀντιπνευματική, ὡς τοιαύτη δὲ και ὑπὸ τῶν ἀπαΐόντων θεωρητικῶς συλλαμβάνεται· δηγεῖ δὲ μετ' ἀκρατήτου δυνάμεως πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθοῦς ἐνότητος και ταύτην κατ' ἀνάγκην ᔹχει δις ἀποτέλεσμα, ἐὰν πράγματι δι ἰστορία εἶναι πραγματοποίησις τοῦ πνεύματος ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἀλλ' ἐὰν τὰ πράγματα ἔχωσιν οὕτω, δὲι δι πολιτεία εἶναι δι μορφὴς τοῦ ἔθνους, τότε εἶναι προφανὲς δὲι δι αἰτομισμὸς δὲν δύναται νὶ ἐννοήσῃ κατ' ἀρχὴν τὶ εἶναι πολιτεία, ἀφοῦ τὸ ἔθνος ἀναγκαίως διαφεύγει τὴν ἐννοιολογικὴν ὑπ' αὐτοῦ σύλληψιν. Ο αἰτομισμὸς ἡμῶν,

· διαστάσεων αποτελεσματικώς τὴν πολιτικήν καὶ φιλοποφικοῖστορει-
κὴν σκέψιν τοῦ 19ου καὶ τοῦ 20οῦ αἰῶνος, ἀποδειχνύει τὴν ἀνεπάρ-
κειν του καὶ ἐπὶ ἑτέρου πεδίου.

Ως εἶδομεν, οὐ θύμῳ καὶ πνευματικῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ
συνδέσει τῶν πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους τοῦ εἴδους των, εἶναι ζωὴ τοῦ
Ἐθνους, κοινωνική ζωὴ (Gemeinschaftsleben). Ὁ ἀτομισμὸς εἶναι
ἄγκανος νόος πολλαῖς διὰ τῆς πικρωτοῦ τὴν κοινωνικήν ζωὴν καὶ γενι-
κῶς τὴν κοινότηταν. Ἐφ' ἵστον δι' αὐτὸν τὸ ἀτομισμόν είναι οὐ πραγμα-
τικό της, ἐξ οὐσίας μὲν τὸ λοιπὸν δεδόμενον, οὐ πραγμα-
τική κοινότης εἶναι δι' αὐτὸν κατὶ τὸ απολληλιστικόν. Ἐγως τὸν ἀτόμον
εἶναι διὰ τὸν ἀτομισμὸν νοητὴ εἴτε ὡς κοινωνία (Gesellschaft), δηλαδὴ
ὅς σύνδεσις καὶ ἴδιαν ἀνθρώπου θεωρούμενον ἕτοι τὸ πρᾶσμα τῆς
ἄλληλεπιδράσεως, διπότε καὶ ἀριθμοτικά εἰς τὴν ίδιαν μάνιστην, εἴτε ὡς
ἄπλη κοινή συν μεταβολή (Gemeinsamkeit), δηλαδὴ ὡς καθηρῶς τυ-
χαίνει σύνδεσις, μὴ ἀπαγορευομένη ὕστοι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐγ-
τούτοις διμος οὐ παρ' οἷμον αριθμοτική ζωὴ δὲν είναι
ἄπλοῦν πλάσμα οὐ διπότης, δὲν εἶναι ἀπλῆ ίδια, εἰς οὐ τῇ πραγ-
ματικότητι δὲν ἀνταποχρύσεται ἀντικείμενόν τι είναι γεγονός ἀναμφι-
σβήτητον. Τὸ τίγολον τῶν οὗτον, οὐ πραγματιστοίησαν μέσον πολιτι-
σμοῦ, ἀκόμη καὶ οὐ ἀπλῆ δρυατότης ἀποτίθεται συνεννοήσεως τῶν ἀγ-
θῶν πονηρῶν, τὸ γεγονός, διτὶ μὲν χειρονομία, μέτα λέπτικον τοῦ ἔννοεῖται
ὑπὸ τοῦ ἑτέρου, διτὶ ἔκαστος ἀνταγωνοῦται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἑτέρου
ἀνθρώπου διμοιον πρὸς ἕνατόν, ἀνταγωνίζεται δηλ., τὸν ἄλλον οὐ διν
αἰσθανόμενον, σκεπτόμενον καὶ βούλόμενον, τὸ γεγονότης τοῦτο θερ-
γανται μόνον ὑπὸ τὴν προσπόθεσιν, διτὶ οὐ ἀνθρώποι διέργην βίου
κοινωνικόν, διτὶ μεταξύ των ὑπάρχει κοινότης. Ἀλλ' ἀκριβῶς αὐτὴ οὐ
κοινότης εἶναι πάντοτε ἀνικῆς προσδιωρισμένη καὶ μέσορ τοῦ Ἐθνους
ἐμπραντίζεται καὶ οὐ φυλή, τοῦτον οὐ φυτική ουργίαν, οὐτε σεγηματί-
ζεται διὰ τῆς ἐνότητος τοῦ αἵματος καὶ τῆς φυτικῆς ζωῆς, οὐδὲ πτοι-
χεῖον προσδιωριστικὸν τῆς κοινότητος ταύτης τῆς αἰθλήσιμος, τῆς βίου
λήσισθως καὶ τῆς διανοήσεως. Καὶ διὸ μόνοι τοῦ γεγονότος τούτον,
ἄπερ δὲν δύναται γὰρ ἀμφισβήτημι, αντιρίζεται ο ἀτομισμὸς καὶ ο
Ἄδειογικός του κόσμος.

II

Ἐὰν δέ μως ἡ πολιτεία ἀποτελῇ τὴν μίαν πλευρὰν τῆς ἐθνικῆς ἀτομικότητος, τὴν μιօρφὴν ὑφῆν συντελεῖται ἡ ἐθνικὴ ζωή, διὸ ἡς ἡ πολλότης τῶν ἀτόμων συντίθεται εἰς ἐθνικὴν ἐνότητα, διὸ ἐπεχείρησα τοῦτο νὰ ἔξηγήσω ἐν τοῖς προηγουμένοις, εἶναι τότε ἀναπόφευκτον τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα· ἡ πολιτεία, ὡς ἡ προσδιορίζουσα τὴν ἐνότητα τοῦ ἐθνοῦς μορφὴ πρέπει νὰ ἐκφράζῃ αὐτὴ τὴν κοινότητα τῆς ἐθνικῆς ζωῆς· ἡ πρόδης τὴν ἔννοιαν αὐτῆς συνεπής πολιτεία, ἡ ἴδεατί, ἡ ὁρίζουσα πολιτεία πρέπει νὰ εἶναι κοινοτικὴ πολιτεία. Καὶ πράγματι τοῦτο εἶναι ἡ γνώμη μου καὶ θὰ ἡδυνάμην ἀντὶ νὰ ποιοῦμαι λόγον περὶ ἐθνικῆς πολιτείας νὰ διμιλήσω περὶ τῆς κοινοτικῆς πολιτείας καὶ τῆς σχέσεώς της πρὸς τὴν ἡγεσίαν.

Ἡ πολιτεία εἶναι ἡ κοινότης δικαίου τῶν πολιτῶν αὐτῆς. Τοῦτο σημαίνει, πολιτεία δὲν εἶναι μόνον ἡ κυβέρνησις· ἡ κυβέρνησις ἀποτελεῖ ἀπλοῦν ὅργανον τῆς πολιτείας· θεωρητέα ὅτεν δὲ; ἐσφαλμένη ἡ παράπτωσις τῆς ἀπλῶς ἔξουσιαστικῆς πολιτείας (Obrigkeitsstaat). Ἐπίσης σημαίνει ὅτι ὁ πολίτης δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἐναντὶ τῆς πολιτείας τὴν φέσιν ἀντικειμένον. "Οσον καὶ ἀν ἔχει αὐξηθῆ ἡ ἐπιτάσσουσα ἔξουσία τῆς πολιτείας ἐναντὶ τῶν πολιτῶν τῆς, δὲν δύναται ποτὲ νὰ καταστῇ ἀπλοῦν ἀντικείμενον τῆς ἔξουσίας αὐτῆς· εἰναι· ἀνάγκη νὰ εἶναι μέλος τῆς πολιτείας καὶ ὅχι ὑπήκοος. Τοῦτο εἶναι κατὰ βάσιν αὐτονόητον· διότι τὸ νὰ εἶναι τις ἀντικείμενον σημαίνει ἐν προκειμένῳ τὸ νὰ εἶναι μέσον διὰ τοὺς σκοποὺς ἐτέρου. Ὅπο τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἀντικείμενον σημαίνει δοῦλον, δοστις κατ' ὅρχην δὲν ἀναγορεύεται ὑπὸ τῆς ἔννομου τάξεως ὑποκείμενον, αὐτοσκοπός. Προκειμένων τοιούτων ἀντικειμένων δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ δικαίου, περὶ ἔννομου σχέσεως, οὔτε καὶ περὶ κοινότητος καὶ ἴδιατητός τινος ὡς μέλους αὐτῆς. Τὰς τοιαύτας αὐτονόητους ἀληθείας μεταξὺ δὲν τῶν νεωτέρων πολιτειακῶν ἴδεολογιῶν παρεγγόρισεν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον δι σοσιαλισμὸς τῆς σοσιαλ-δημοκρατίας, ἡ πολιτειακὴ θεωρία τοῦ μαρξισμοῦ.¹⁾ Ἡ κατάληξις

1) "Ιδε ήμετέραν Philosophie des Rechts σελ. 332.

δημοσίου τῶν ήμετέρων ἀπόφευκν εἶναι ή πολιτειαὶ ψηφιστικὴ πολιτεῖα (genossenschaftlicher Staat). Η πολιτεία εἶναι ή μορφὴ ζωῆς, ή συνειδητὴ βούλησις τοῦ Ἑλλήνος· καὶ τὸ Ἑλλονός οὐδὲν εἶναι τὸ σύνολον τῶν πολιτῶν τῆς Ελλας πολιτείας. Οὕτω ή πολιτειακὴ βούλησις δὲν δύναται νὰ ἔννοιαθῇ οὐδὲ η ἀφηρημένη βούλησις τῆς ἘΕΕΠΑΙΑΣ, ἀλλ' οὐδὲ βούλησις τοῦ Ἑλλήνος πρέπει εἶναι πᾶς πολίτης ἀνισχαίως γὰρ μετέχει τῆς βούλησεως ταύτης. 'Αλλ' εἰπ' οὖν οὐ πολίτης δὲν εἶναι τὸ ἀφηρημένον οὐ πολιτούντον αἴτοιν, τὸ οὗτοίν προστοιθέτον οὐ ἀπομισθεῖται· καὶ η δημιουργικὴ πολιτειακὴ ἀντελλήψις, διὸ πρέπει ἐκ τῆς τοιαύτης ἔννοιας τῆς πολιτείας, οὐτι δὲν οὐ πολίται οὐ μετέχουν καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τοιαύτος ἐν ἰσοτιμίᾳ τῆς πολιτείας, οὐτι ἔχουτος τοιάτων οὐδὲ τὸ δικαίωμα νὰ ἔχεισθαι γνώμην καὶ νὰ ἀποφασίσῃ περὶ δὲν τῶν ὑποθέσεων τῆς πολιτείας. 'Αντειλέσθω, οὐκ' οὖν ή πολιτείας ἀποτελεῖ μόνον τὴν μίαν πλειοράν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, οὐ πολίτης κατὰ τοσοῦτον οὐδὲ μετέχει τῆς πολιτείας, καθ' οὖν οὐδὲ μετέχει τῆς κοινωνικῆς ζωῆς γενικῶς. Καὶ ταύτης μετέχει διὸ τῆς ἐνεργείας τῆς εἰς ἀπομικάτητα ἀντιφιλθείσας προσωπικότητάς του, κατὰ τὸν τρόπον διοτις ἀντιποχούνται εἰς τὴν ἴδιωτων του, δηλαδὴ κυρίως συμφώνως πρὸς τὴν αἴτοικήν του διανοητικότητα, τὰς ἵκανότητας καὶ δυνατότητας αὐτοῦ. Η σκέψις, οἵτις ἀποτελεῖ τὴν θέσιν τῆς πλειονικῆς πολιτείας τῆς δικαιοσύνης, στακέψις, καθ' οὐν ἔχωστος ἐν τῇ πολιτείᾳ δέννων νὰ πράττῃ μόνον «τὰ διευτοῦ» καὶ διὸ ἐκ τούτων δικαιοδοτεῖ νὰ ἀξιώσῃ μόνον ἐκεῖνα τὰ δικαιώματα, ἀτιγα μορίσκων εἰς τὴν εἰδικήν του θέσιν, η σκέψις αὐτῆς ἀναγκαῖως συνιγγέται ἀπὸ τὴν ἀντελλήψιν τῆς πολιτείας οὐδὲ κοινότητος λαοῦ ὥστὸ τὴν μορφὴν τοῦ δικαίου. Τὴν θέσιν τῆς τυπικῆς ισότητος τῆς δημοκρατίας πρέπει νὰ καταλαβῇ η ἀρχὴ τῆς ἀναλογικῆς ισότητος, τῆς ισότητος ἐν τῇ ἀνισότητι, τοῦτον διεργ ἀνέκαθεν ἵσχενταν ὥστὸ ἀτελῆ μορφὴν εἰς τὴν γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ μεσαίων, κριτεῖ δὲ ὥστὸ πλήρη μορφὴν εἰς τὸ χρίτος τοῦ Ἀδόλφου Χίλερ, διὸ τῆς διαφέσεως δὲν τοῦ λαοῦ εἰς πολιτειακῆς κεκιθημένας κοινωνικῆς καταστάσεως, διαιρέσεως οἵτις βασίζεται ἐπὶ τῆς Ἰδείας τῆς ἐπαγγελματικῆς καταστάσεως καὶ συνίσταται εἰς τὴν κατανομὴν τοῦ δὲν λαοῦ εἰς ποικίλας καταστάσεις ζωῆς καὶ ἐπαγγελματος, ἐντὸς τῶν δικοίων ἔχεστος πολίτης δοῦ, προσιρέψων εἰς τὸ ούγολον τὰς ὑπηρεσίας του.

Ε.Γ. Λαζαρίδης
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

τῆς καταστάσεως, εἰς ḥν ἔκαστος ὑπάγεται, καθορίζεται ὁ τρόπος καὶ τὸ μέτρον τῆς συμμετοχῆς ἕκαστου εἰς τὴν πολιτείαν. Τοιουτού τρόπως πᾶς τις κέκτηται ἐν τῇ πολιτείᾳ τὰ δικαιώματα ὅσα κατ' ἵσον μέτρον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄνω τὰ διαιτέσσαν του θέσιν ἀρμόζουν αὐτῷ· καὶ περὶ Ἑλλείφεως δικαιωμάτων τοῦ λαοῦ ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος. Ἀπλῶς πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εἰκόνος δέον νὰ παρατησηθῇ, ὅτι αἱ ἐπαγγελματικαὶ καταστάσεις τελοῦν ἐν Ἰσραήλ πρὸς πρὸς ἀλλήλας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται λόγος περὶ ἀνινεώσεως τῆς παλαιᾶς «καταστατικῆς» ἱεραρχίας, ἀποτελοῦντος τοὺς ισχυροὺς πτυλοβάτας, ἐφ᾽ ὃν ἐδράζεται τὸ πολιτειακὸν οἰκοδιμημα. Ἐπ’ αὐτῶν στηρίζεται, ὡς κραταιὸν ἀκροτείχιον, τὸ ἔθνικοσ-σιαλιστικὸν γερμανικὸν ἐργατικὸν κόμμα, ὥπερ ὡς σωματεῖον δημοσίου δικαιού ένεσθαι τὸν κράτος καὶ τοιουτού τρόπως ἀπώλεσε τὸν κομματικὸν τοῦ χριστιανισμοῦ. Τὸ κόμμα τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ λαϊκὸν στρῶμα, εἰς τὴν ἀφοσίωσιν καὶ πίστιν τοῦ δικοίου ἔχει ἀνεπιφύλακτον ἐμπιστούμην ὁ ἡγέτης, διότι ἐπὶ μακρὰ ἔτη μὲν ἀκάματον ἡῆλον ἡγῶντος θέμη καὶ ἐθυμίασε τὸ αἷμα του ὑπὲρ τῆς ἰδεολογίας του, καὶ τὸ ἀκροτείχιον τοῦτο, τὸ «τάγμα τῆς πίστεως», ὡς ἐπὶ ἐσχάτων τὸ ἀπεκάλεσε ὁ Χίτλερ, φέρει δὲ κορυφὴν τοῦ οἴλου τὸν ἡγέτην. Ἀπὸ τὸ τάγμα τοῦτο ἐκλέγει τοὺς ἀνδρας, οἵτινες ὑπὸ τὴν δδηγίαν του θὰ κυβερνήσουν τὴν πολιτείαν. Μόνον ἐν σχέσει πρὸς αὐτὴν τὴν διαίρεσιν τοῦ πολιτειακοῦ οἰκοδιμήματος δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ἱεραρχίας.

III

Τι ὁ νομάζεται ἡγεσία; Καὶ αὐτὴ ἡ ἔννοια μόνον προσφάτιος ἥρχισε γὰρ πιᾶση οὖλον ἐν τῇ πολιτικῇ ζωῇ. Ἄρκει νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω, ὅτι διαφορά εἶναι τοῦτο τὸ ἀμφιβάλλη περὶ τοῦ μέλλοντός του, ὅταν ἥρχισε νὰ διαβλέπῃ, ὅτι τὰ κόμματα τὸν παρεπλάνησαν καὶ τὸν ἐξεμεταλλεύθησαν, ὥψις τοῦτον ἡγέτην.¹⁾ Διὰ τῆς ἐν ἀρχῇ ἀβεβαίας παραστάσεως περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ

¹⁾ Οὐαλτερ Λέβεν, *Die Führerauslese in der Demokratie* (1929) καὶ *Der autoritäre Staat*, Logos (1933).

ηγέτου, ηρχισεν δὲ λαὸς ἡμῶν γὰρ διαισθίνεται τί ποιεῖνει οὗτος,
ὅτι οὐ οἵησία προσποθέτει «ἀκολουθίαν», ὥπερ καὶ αὐτὴ εἶναι ἀδι-
ανόητος δίνει οὗτος, ὅτι τοισυτοράποτες οὗτοις καὶ ἀκολουθία ἀπο-
τελοῦν οὐσιαστικήν εἰνότητα, ἐνότητα σκέψεως καὶ πρωτίστως
βουλήσεως, εἰς τρόπον ὥστε οἱ θέλησις τοῦ οὗτοῦ νὰ παριστῇ τὴν
προγραμματικήν την τῆς βιούλησις τῶν ἀκολουθούντων αὐτῶν
καὶ οὕτω διὰ τοῦ οὗτοῦ ἀπὸ τοῦ χαρηλοῦ του ἀπιπέδων καὶ τῆς βιο-
λητικῆς του ἀνικανότητος νὰ ἀναφορίσαι οἱ λαοὶ εἰς θέλον καὶ δρῶν
ὑποκείμενον. Γνωρίζομεν οὖδη, ὅτι τὸ θέλον ἀποκτᾷ τὸ πρῶτον πραγ-
ματικότητα ἐν τοῖς ἀτόμοις αὐτοῦ καὶ δι' αὐτῶν· καὶ τοιμονιφέρει
ἐν ἑαυτῷ διλόχληλον τὸ θέλον· εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν βιούλησιν ἐνὸς
ἔκινοντος καθίσταται πραγματικὴ η διάνοια καὶ η βιούλησις διλοκλήρου
τοῦ Θεοῦ. "Ἄλλ" εἰς ἔκινος κέκτηται τὴν ιδιότηταν αὐτῆν καὶ τὸ θέλον
τρόπον, ἀνιλόγως τοῦ τρόπου καὶ τοῦ μέτρου, καὶ διὸ τὸ πνεῦμα τοῦ
θεοῦ πραγματικούτεραι εἰς τὰ καὶ ἔκινον πτομα, εἰς τὴν σκέψιν,
τὴν βιούλησιν καὶ τὴν αντίληψιν των. Κατὰ ταῦτα οὐ οὗτος δὲν εἶναι
ἀπλοῦν ἐν τῇ πολιτείᾳ πτομον· ἐν τῷ πρωτότοπῳ τοῦ οὗτοῦ ἀποκτᾷ
λαός τις αὐτοπυνείδησιν, δι' αὐτοῦ βλέπει τὸν ἕπετόν του, τὴν πολιτι-
κήν του ἀποστολήν καὶ τὴν ἱστορικήν του πρωτοπικότητα. "Ἐξ αὐτοῦ
δικαιολογεῖται, ὅτι μεγίσται, συνειδητὰ θεοντὸν μεγίστους οὗτοις καὶ
ὅτι λαὸς ἀπολέσαις τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν ἕπετόν του καὶ τὸν αγ-
καῖον λόγον στερεῖται καὶ τοῦ οὗτοῦ, ἐν ᾧ τοις δι' ἀπηλπισμένων
κοινωνῶν ἐπικαλεῖται. Καὶ δταν οἱ λαοὶ ἀναγνωρίσῃ ἐν τῷ οὗτοῦ τὸν
σωτῆρα καὶ ἐν τῇ βιούλησει τοῦ οὗτοῦ τὴν ιδίαν του βιούλησιν, τότε
ζῇ τὸ θαῦμα τῆς ιδίας ἀπελευθερώσεως· ἀναγνωρίζει ἐν τῷ οὗτοῦ τὸν
ἕπετόν του καὶ τὸν ἀκολουθεῖ, διότι οὐτὶ οὐκ εγκατέλειπε τὸν ἕπετόν του,
ἐὰν τὸν ἐγκατέλειπε. Λοιπόν εἶναι πρωτίστως τὸ ματικὸν τῆς στρατιο-
τικῆς οὐγεσίας.

"Η τοιαύτη οὐγεσία δρᾶται ὑπὸ τοῦ ιδίου "Αδόλφου Χίτλερ μὲ
τὰς λέξεις· ἀπόλυτος ἔξουσία πρὸς τὰ κάτω, ἀπόλυτος εὐθύνη πρὸς τὰ
ἄνω."¹⁾ Ο "Αδόλφος Χίτλερ καὶ" ἀρχὴν ἀποκρούει συλλογικὰς δργανώ-
σεις καὶ κοινοβούλια, διότι ἐν αὐτοῖς λαμβάνονται οἱ ἀποφάσεις ἐπὶ τῇ

1) Πρεβλ. Adolf Hitler, Mein Kampf, Ηγ. έκδ. (1938) σελ. 501.

βάσει τῆς βουλήσεως τῶν περισσοτέρων καὶ οὐχὶ πάντων, τοῦθ' ὅπερ
ἔχει ὃς ἐπακόλουθον ὅτι κατ' οὐσίαν οὐδεὶς εἶναι ὑπεύθυνος διὰ λη-
φθεῖσαν ἀπόφρασιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς.¹⁾ Εἰς τὴν τοιαύτην εὐθύνην
τῶν κοινοβουλίων, εἰς τὰς ἄλλας κρατούσας πλειοψηφίας καὶ κομμα-
τικὰς συμμαχίας φρονεῖ ὁ Χίτλερ, ὅτι πρέπει νὰ καταλογισθοῦν τὰ γε-
γονότα, διὸ ὃν ἡ Γερμανία ἔκινδύνευσε νὰ καταστραφῇ, κατὰ τὰ δέκα
τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς μπ' αὐτοῦ ἀνάληψεως τῆς ἔξουσίας. Ἐξ ἄλλου διὰ
τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπολύτου ἔξουσίας προσλαμβάνει ἡ λαϊκὴ πολιτεία τοῦ
Χίτλερ ἐμφανῶς στρατιωτικὸν χαρακτῆρα. Καὶ ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ἰδέαν
τοῦ περὶ ἡγεσίας ἥχιη ὁ Χίτλερ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν πολεμικῶν του
ἀναμνήσεων ἀπόλυτος ἔξουσία τοῦ ἐν τῷ κύκλῳ τῆς δικαιοδοσίας του
εὐνοτελῶς ἀποφασίζοντος καὶ διατάσσοντος στρατιωτικοῦ ἡγέτου,
συνεπαγόμενη ἀπόλυτον ὑπακοὴν τῶν ὑπὸ αὐτοῦ δδηγουμένων καὶ
ἐπίσης ἀπόλυτον εὐθύνην διὰ τὴν διαταγὴν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν
ἀντῆς ἀπέναντι τῶν στρατιωτικῶν προϊσταμένων. "Ισως διερωτηθῆ τις
ἐν προκειμένῳ, ἢν ἡ τοιαύτη διαμόρφωσις τῆς πολιτείας καθ' ὅμοιωμα
τοῦ εἰς τὸ μέτωπον εὐρισκομένου στρατοῦ, ὅσον καὶ ἢν χαρακτηρίζωμεν
τὸν στρατὸν αὐτὸν «ῶς τὸν ἔνοπλον λαόν», ἢτο ἀκαραιτήτως ἀναγ-
καίᾳ ἀναιμφισθητήτως ὅμως ἡ Ἰδέα τῆς ἡγεσίας ἢτο ἀναγκαίᾳ διὰ νὰ
δδηγήσῃ τὸ κόμμα εἰς τὴν νίκην καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀναγκαίᾳ
καὶ διὰ τὴν πολιτείαν τὴν προκύψασαν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς 30
^η Ιουνουαρίου 1933. Λιότι τὸ κολοσσιαῖον ἔργον ὅπερ ὁ Χίτλερ ἐπετέ-
λεσεν εἰς δλιγάτερον τοῦ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους, ἢ ἀφύπνισις τοῦ
ἔθνους πρὸς νέαν συνειδητήν ζωήν, ἢ ὑπερνίκησις τῶν ἐν τῷ λαῷ
ἀντιδράσεων τῶν ὀφειλομένων εἰς κόσμον πεπαλαιωμένων ἰδεῶν, αἱ-
τινες ἀπέδειξαν κατὰ τὰ ἔτη τῆς δημοκρατίας τῆς Βαΐμαρης τὴν ἀνικα-
νότητιν των νὰ παράσχουν εἰς τὸ ἔθνος ἀναγκαῖον βάθρον ζωῆς, ἢ
ἀναζωογόνησις τῆς οἰκονομίας, ἢ ἀνανέωσις τῆς πολιτειακῆς ἔξου-
σίας,—πάντα ταῦτα δὲν ἦσαν κατορθωτὰ ἀνευ τῆς ἀρχῆς τῆς
ἀπολύτου ἔξουσίας τοῦ ἡγήτορος καὶ τῶν ὑφηγητόρων του. Βε-
βαίως ἡ ισχὺς τῆς ἀρχῆς ταύτης προϋποθέτει ἡγέτην, δοτις, ἀνὰ
πᾶσαν στιγμήν, εἶναι ἐμπεποιημένος ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἀπολύτου εὑ-

1) Λύτσοι σελ. 492 κ. ἐ.

Θύγης τον διστις αντιλαμβάνεται, ότι η έξουσία έχει τον παρ' αὐτοῦ διδηγούμενον δύναται μόνον ἐν τῇ ίδῃ συνειδήσει περὶ τῆς εὐθύνης του νὰ στηρίξεται καὶ ότι πιάνει νὰ είναι ἡγέτης. Άρ' ής στιγμῆς καταστῇ ἐπιλήσμων τῆς εθιμίας του ταύτης, ήτις δρίζει τὸ περιεχόμενον καὶ τὰ ὄρια τῆς έξουσίας του καὶ γίνεται τύραννος καὶ προδότης τῆς ίδεις τῆς φύσεώς καὶ τῆς λαϊκῆς πολιτείας. Είναι άμφιβολον, ἢν διὰ τῆς αἰτίας τυπικῆς ἀνισχηματικός τυπὸς εἰς ἡγέτην εἰς ὀρισμένην τινὶ χώρᾳν, καθίσταται πράγματι ὁ ἀνισχηματικός ἡγέτης διότι ὁ ἡγέτης ἀναγκαῖμος προσκούρεται τοὺς διδηγούμενος παρ' αὐτοῦ, οἱ δικαιοί θμῶς πρέπει ἔπειτα νὰ είναι πεπιστεμένη περὶ τοῦ οὗτοῦ πλοτικοῦ καὶ ὑπεκούη μόνον διότι ὅσουν πεισθῆ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου.¹⁾ Η ἀπλῶς τυπικὴ ὄντωσις ἡ ὁ διστιμός δὲν είναι δυνατὸν πάρ' εισετῶν νὰ γεννήσουν τουτέτην κανότηταν καὶ ἐν τούτῳ ἔγκειται ὁ κίνδυνος τῆς καταχρήσεως τῆς θέσης τοῦ ἡγέτος. Καὶ περὶ τούτου δέου νὰ λεχθῶσιν ἀκόμη ἥλιγα τινί.

Ἐν πρώτοις θὰ θέσωμεν τὸ ἔμφατιμα, δι' οὗ καὶ ἀπανεγχόμεθα εἰς τὸ κύριον θέμα μας ἀκτινική πολιτεία καὶ ἡγεμονία. Πάλιν τὸ ἔθνος εἶναι κοινότης τῶν μελῶν του καὶ η Ἑλληνικὴ πολιτεία κατ' ἀκολουθίαν κοινοτική πολιτεία, Ἐρωτικαί, ή αριστοτεικής πορείας ἡγεσία, ὡς ἐννοεῖται καὶ διαπλάσεται ἐν τῷ εργάτῃ τοῦ "Αδόλφου Χίτλερ, συμβίβαζεται μὲ τὴν κοινοτικὴν πολιτείαν κατ' ἀρχήν, μὲ τὴν κοινότητα ή μήπως ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντίμετραι, διαπλῶσι τὴν ἐνότητα ἐνδε τεχνητοῦ οἰκοδομήματος: "Ακριβῶς ή ίδειν τῆς κοινοτικῆς πολιτείας δὲν ἀπαιτεῖ, εἰς ἔκπτωσις νὰ ου μι πρόστι γ διωσθίκοτε εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς κοινοτικῆς βαρύτητος, ματε νὰ είγαι ἀναγκαῖαι διαποιεύματεύσεις, συζητήσεις, δημολογίαι καὶ ὑποχωρήσεις καὶ γενικῶς ζισή καὶ δρᾶστις κοινοβουλευτική, ὡς τοῦτο ἐργάτει παρ' ήμιν διαρκούσης τῆς μεταβιτεικῆς τοῦ τελευτικού ἔτοντο περιόδου καὶ προηγουμένως ἀκόμη: "Ἄσ λέψιμεν ἀκόμη μερικὰ πιστιδεύματα.

1) Γνωρίζομεν ἀπὸ τῶν πόλεων διε τὸν ὑπερβαγ ἡγέται οὐτ' αὐτήν τὴν ἔννοιαν ὅλην οἱ ἀξιωματικοὶ πάντοτε μας ἐξέλιξσεν ὡς θεόμην ή ἀλορθίης ἡγεσία, διοίκησις ἐμπανεργούστο ἐν αὐτῇ η ἀπόλυτης ἔνοτης πολέμων, βιωτήσεως καὶ πράξεως, ἀνεξιστήτως τῇ τυπικῆς κατὰ νόμον θέσην τοῦ ἐπικεπονθοῦς.

“Άλλοτε σχολή τις ενος Πανεπιστημίου αλεικετει ωκεγόν, ότας
υπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπὸ αὐτῆς ἐκλεγομένου κοσμήτορος ἀπὸ κοινοῦ
συνεζήτει τὰ ζητήματα τῆς σχολῆς καὶ διὸ ἀποφάσεων λαμβανομένων
κατὰ πλειοψηφίαν ἔχοινε περὶ αὐτῶν, ὃ δὲ κοσμήτωρ ἐξετέλει τὰς ἀπο-
φάσεις ταύτας. Ὅτιος ὁ κοσμήτωρ διὰ τὴν δρᾶσιν του, ὡς ὅργανου
ἀπλῶς προεδρεύοντος τοῦ συλλόγου καὶ ἐκτελοῦντος τὰς ἀποφάσεις
αὐτοῦ, οὐδεμίαν ὑπῆχεν εὑθύνην. Σήμερον εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς σχο-
λὰς ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἥγεσίας· ὁ κοσμήτωρ εἶναι ὁ ἥγετης· διο-
ρίζεται ἵππο τοῦ ὑπουργοῦ· ἀποφασίζει κυριαρχικῶς περὶ τῶν ὑποθέ-
σεων τῆς σχολῆς καὶ ἡ σχολὴ δὲν ἔχει παρὰ συμβουλευτικὴν ψῆφον·
μάλιστα ὁ κοσμήτωρ δὲν ὑποχρεοῦται καν νὰ τὴν συμβουλευθῇ· ὑπέχει
ὅμιος ἀντ’ αὐτοῦ πλήρῃ τὴν εὐθύνην, τὴν δρᾶσιν καὶ δὲν δύναται νὰ
ἀπομικρύνῃ ἄπ’ αὐτοῦ. Ομοίως ἔχουσι τὰ πράγματα ἐν τῷ Πανεπι-
στημάτῳ ἐν ἀναφροδῷ πρὸς τὸν πρύτανιν, ὅπτις κυριαρχικῶς καὶ ὑπευ-
θύνως ἀποφασίζει ἐφ’ ὅλην τῶν πανεπιστημιακῶν ζητημάτων. Τὸ αὐτὸ-
λισχνει κατὰ τὴν νέαν ὁργάνωσιν τῶν πόλεων διὰ τὸν πρῶτον δῆμαρχον
ἔναντι τοῦ δποίου τὰ ἄλλα μέλη τοῦ περὶ αὐτὸν συλλόγου τῶν ἀρχόντων
ἐλαβον θέσιν ἀπλῶν βιοηθητικῶν ὁργάνων. Καὶ ἔφωτάται· ἢ ίδει τῆς κοι-
νότητος δὲν ἔξεδηλοῦτο κατὰ πολὺ καλύτερον καὶ ὀρθότερον εἰς τὴν
πρότερον κρατοῦσαν ὁργάνωσιν τῆς συγκλίτου καὶ τῶν σχολῶν τοῦ
Πανεπιστημίου, ὡς καὶ τῶν κοινοτικῶν ἀρχόντων, παρὰ ἐν τῇ σημε-
ρινῇ ὁργανώσει, ἥτις προσπαθεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπολύτου
ἔξουσίας· Καὶ ἀπέναντι τῶν λαμβανόντων, ὡς πρὸς τὴν περὶ πολιτικῆς
ἥγεσίας ἀποψίν μας, στάσιν ἀρνητικὴν ἢ καὶ ἀμιριβολίας, πρέπει νὰ
διμολογηθῇ, ὅτι ἡ τοιαύτη πρατιτικοποίησις πάντων τῶν λαϊκῶν καὶ
πολιτειακῶν σχέσεων καὶ ὁργανισμῶν φέρει τὴν νέαν «λαϊκὴν πολι-
τείαν» πολὺ πλησίον εἰς τὴν ἀπόλυτον ἔξουσιαστικὴν πολιτείαν καὶ ὅτι,
πρὸ παντὸς δὲν προσαρμόζεται ἐξ ἴσου εἰς δλας τὰς σχέσεις. Ἐκ τούτου
ἐξηγοῦνται π.χ. αἱ δυσκολίαι αἱ ἀνακύψασαι κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς
ἀρχῆς τῆς ἥγεσίας ἐπὶ τῆς γεωμανικῆς εὐαγγελικῆς ἐκκλησίας. Καὶ
ἀσφαλῶς αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνον ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ πεδίου· ἀλλὰ
ἐπίσης καὶ πρωτίστως εἰς τὸ πεδίον τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἐρεύνης καὶ
τῆς διδασκαλίας πολὺ δυσκόλως δύναμεθα νὰ φαντασθῶμεν διὰ τῆς
ἀρχῆς ταύτης ἀναζητογόνησίν τινα καὶ πρόδογ. Πράγματι καὶ εἰς τὸ

σημεῖον τοῦτο ἡ «ἰδέα» αὕτη πιστήγει γε πιστιδύσμας καρπούς. "Ἄν καὶ δὲν δυνάμειαι νὰ φιντισθῶμεν ἐπιστημονικὴν ζωήν, ἐπιστημονικὴν πρόοδον, ἀντικειμενικὴν γνῶστιν χωρὶς συζήτησιν, αἱμερού ἐν τοῖς οἰκοῖς, καὶ δὴ παρ' ἀναψιφισθεῖτως απριανόντων πρωτότον, οὐ συζήτησις κατηρριζεται ὡς τρίτης τοῦ ἀτομικοτικοῦ καὶ φιλελευθέρου πνεύματος, μὴ δυνάμενος νὰ φθίσῃ ποτὲ εἰς ἀποτέλεσμα καὶ ἔξαργέλλεται ἢ ὑπεροχὴ τῆς κοινωνικῆς θεολογίας" καὶ οὐ μιάγκη ὡς τῆς καθοδηγήσεως ἀλλὰ τῆς καριστικῆς ἥγεσθαις καὶ εἰς τὸν καθηρῶν πνευματικὸν κόσμον! 1) Εἶναι προφανὲς ποίης καταπέρωμάς δίνεται νὰ ἐπιστρέψῃ τοι- αἵτην μνημηψίς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Καὶ μιάγκη, φυσιολογικῶς εἶναι ἀχρή- κοητὴ παρὰ τοῖς θεολόγοις οὔτενες ἐλαῖσσον οὖτον γιὰ διαφυλάξεων ἀπό- την κατάφευσιν τὸ ἀπὸ νέαν τινας λογοκριτικὴν τάπην ἀποκλιύμενον κέρδος τῆς θρησκευτικῆς τον ἀληθεῖαν. Άλλοι οὐ θεωροῦσι τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς τοπειότητος, τὴν διαισχυρήν μάνην οὐ πέρνουσι δύνα- ται γιὰ συγχέει πρὸς τὰς ἀτέρμονας ἀντιγράφων τῶν φυσικῶν κεκρι- κότων φιλελευθέρων οὐχετικοτῶν, - πρέπει πάσῃ διωτίμει γιὰ διεγ- δικήσῃ τὰ δικαιώματά της καὶ πρέπει νὰ μργηθῶμεν τὴν ισχὺν τῆς ἀρχῆς τῆς ἥγεσθαις, ξειράσαι εἰς μερικὰ καθηρῶν διακηρυκῆς φύσετος ζητήματα, ἐφ' ὅπου ταῦτα δίνεται παρὰ; νὰ διαχωρισθῶσιν.

Συμβαίνει ἐπιπροσθέτως, οὐ μερή τῆς ἥγεσθαις νὰ μήν ἔννοιηται οὔτε κατὰ τρόπον ἔννοιην, οὔτε κατὰ τρόπον ἀποκλύτως ὅρθιαν καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἥγητόφων τῆς κανέστεως. Η νέατ πολιτεία τείνει, δπον εἶναι τοῦτο δινοτόν, νὰ δώσῃ νέαν ζωήν εἰς τὸ ἀρχαῖον γερμανικὸν πνεῦμα. Οὐλόκληρος ὁ νομικὸς βίος τοῦ ἔθνους δέον νὰ θεμελιωθῇ ἐπὶ ἔθνικῶν βάσεων καὶ τὸ ξένον δίκαιον πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ, δπον εἶναι τοῦτο δινοτόν. Η ψαῦ τοῦ Ἀδόλφου Χι- τλερ θεωρεῖσα Λαϊδημάτιν διὰ τὸ Γερμανικὸν δίκαιον ἔργοντεται ἐπι- τυχῶς διὰ τὴν πραγματοποίησιν αὐτῆς τῆς Ιδέας. Άλλος οὐ τοιαύτη σκέψις δὲν φαίνεται, οὐτε κατέστη ἀληθῶς ζωγραφή καὶ ἐν τῷ πο- λιτικῷ βίῳ. Περὶ τῆς παλαιᾶς γερμανικῆς θεωρησίας καὶ τῶν πα- λαιῶν γερμανικῶν θεωρεύων δὲν γίνεται διόλοι λόγοι. Η εἰδι-

1) Πρβλ. E. Hirsel, Die gegenwärtige geistige Lage philosophi- cher u. theologischer Bewegung, Göttingen 1884, ίδια σελ. 13 κ. ἥ., 30 κ. ἥ.

διοίκησις» έχει δραγανωθῆ συγκεντρωτικῶς καὶ κατὰ τὴν Ἰδέαν τῆς κυριαρχίας, καὶ οὕτω φαίνεται τὸ νέον κράτος, μὲ τὸν μιλιταρισμὸν του, νὰ ἀνταποκρίνεται περισσότερον εἰς πολιτείαν ἀπολύτως ἔξουσιαστικὴν καὶ ἀστυνομικὴν, ὥπως μόνον ἡ λατινικὴ πολιτειακὴ ἀντίληψις δύναται νὰ τὴν συλλαμβῇ, παρὰ εἰς ἄλληθῆ «λαϊκὴν πολιτείαν,» ὅπως ἀρμόζει εἰς τὴν περὶ ἔλευθερίας συνείδησιν τῶν ἀρχαίων γεομανῶν.

Παραδέχομαι διτι, διὰ τῆς παρανοήσεως τῆς Ἰδέας τῆς ἡγεσίας, τὸ νέον κράτος κινδυνεύει νὰ χάσῃ τὸν ἀληθῆ γεομανικὸν του χαρακτῆρα καὶ νὺν καταστῇ ἀπόλυτος ἔξουσιαστικὴ πολιτεία. «Ἄλλο» δτι εἴναι ἡδη τοιαύτη, αὐτὸ δὲν δύναμαι νὰ τὸ παραδεχθῶ. Ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα, τὰ δποῖα εἰς τὴν ἐπιπολαίαν ἀπισκόπησιν καὶ πρὸ παντὸς εἰς τὴν σκέψιν τὴν ἐμμένουσαν εἰς παραδεδομένας πιρωπτάσεις, γεννοῦν τὴν ἐντύπωσιν, δτι ἡ οὐσία αὐτῆς τῆς πολιτείας εἶναι ἡ καθηδρὰ βία, εἶναι φαινόμενα συνυφασμένα πρὸς πᾶσαν ἀπαγάπτασιν καὶ τὰ δποῖα μὲ τὴν προΐοῦσαν στερέωσιν τοῦ νέου κράτους θὰ ἔκλειφουν. Κατὰ μέγα μέρος ὅμως ἡ ἐπὶ τοῦ κράτους τούτου ἀσκουμένη παρὰ τῶν δυσηρεστημένων καὶ δυσμενῶς διατεθειμένων κριτικὴ προέρχεται ἀπὸ πνευματικὸν κόσμον, βασικῶς ἀντιτίθέμενον εἰς τὸν ἑθνικοποσιαλισμόν, κόσμον, διὰ τὸν δποῖον πρώτιστως ἡ φύσις τῆς ἡγεσίας, ὃς ἀνωτέρῳ ἐπεχείρησα νὰ τὴν ἀναπτύξω, παραμένει ἀσύλληπτος. Ως ἐπίσης προῦποθέτει καὶ παράστασιν τῆς φύσεως τῆς κοινότητος, ἢν ἀκριβῶς διὰ τῆς μελέτης μου ἐπεχείρησα νὰ ἀντικρούσω. Ἀληθῶς κοινότης, ὥπως ἐπεχείρησα νὰ καταδείξω, δὲν εἶναι ἀθροισμα ἐν τῇ ἀφαιρέσει τῶν αὐτοτελῶν ἀτόμων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀποτελέσεως τυπικῆς πλειοψηφίας, ἐν ᾧ αἱ καθ' ἔκαστον ψῆφοι ἔξακολουθοῦν νὰ μένουν ἀφηρημέναι μονάδες, ἡ δὲ κατὰ πλειοψηφίαν ληφθεῖσα ἀπόφασις δὲν δύναται νὰ ἔχῃ παρὰ ποσοτικὴν σημασίαν. Κοινότης εἶναι ἐνότης ἐν τῇ διακοίσει. Κοινοτικὴ βούλησις δὲν εἶναι ἀθροιστικὴ βούλησις, ὃς τὸ διέγνωσεν ἡδη ὁ Rousseau διακρίνας τὴν volonté générale ἀπὸ τὴν volonté de tous, ἀν καὶ δὲν κατώρθωσε, λόγῳ τῆς ἀτομικιστικῆς του ἀφετηρίας, νὰ συλλάβῃ πράγματι μίαν volonté générale. Η κοινοτικὴ βούλησις εἶναι βούλησις ἐνιαία, εἶναι ἡ ἐνότης τῆς ἀποφάσεως τῆς βουλήσεως, ἣν ἔχει φράσουσα διτι ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν καὶ τὸ νόημα τῆς κοι-

νότητος, ὅτι διατηρεῖ καὶ προίγρα τὴν ἐνότητά της, ὅτι κατ' ἀκολούθιαν πρέπει νὰ θέλουν ᾶλλα τὰ μέλη αὐτῆς, ἵνα προίγματα κατενόησαν δρῦμος τὸ νόημα τῆς κοινότητος, τὸ ἔργον καὶ τὸν οκοπὸν τῆς κοινωνίας καταστάσεως, εἰς ἣν ἀνήκουν. Η σύντος ἐγνωμόνη κοινωνικὴ βούλησις καθίσταται πραγματικὴ ὡς βούλησις τοῦ ἥγετον, αποφασίδος ὅμως ωὐτὸν τὸν δρόμον, ὅτι οὗτος ἀντιλαμβάνεται δρῦμος τὸ νόημα τῆς ἑρμηνίας τοῦ, ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς βούλησις τοῦ δὲν εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς αὐθικότητος, ἀλλ' ἡ ἐλευθερία τῆς ἐλλόγου καὶ όποια τῆς αὐθίνες τῶν πραγμάτων προσδιορισμένης κοίτοις.

Καὶ οὕτω ἡ ἐνότης τῆς κοινωνίας βούλησης καὶ τῆς βούλησης τοῦ ἥγετον πανδέξεται πρὸς δύον, διατὰ προίγματος δὲν εὑρίσκεται διατελεσθεντὸς εἰς τὸ πόντιγμα τοῦ νέου Κράτους, αὐτὸν καὶ ἡδύσατο ἐκεῖ νὰ διατίθεται ἀπὸ ἄλλης παντριαὶ ἥγετοις, καὶ νὰ γίνεται κατὰ τὸν χρηστῆρα, τὴν γεννητὴν καὶ τὴν βούληριν προίγματος ἥγετος· αὐτὸς πρέπει νὰ είναι, παραρόντος τῇ θελήσει τοῦ ἰδιοτάτου τῆς αὐτού του. Τοῦτο δὲ σημαίνει δύο τινα, ἀφ' ἧνα νὰ εἰπεῖνται τοῦ ἀποτελεῖται ἐν τιμεῖ τῶν ὅπ' αὐτοῦ ὁδηγούμενον, νὰ πορίνῃ τὴν ἴδιαν τρόπον τοῦ βούλησιν, καθ' ὃν τρόπον ὁ βιοτίλαβος φιλόποιος τῆς αλιτευτικῆς πολιτείας, νὰ ἀπορριφθεῖται ἐν τῷ νοούμενού γένετος τῆς προΐστητος τῆς ἥγετος τοῦ καὶ διὰ τῆς πραγμάτων τῆς εἰδικῆς τοῦ ἐπιφέροντος νὰ παντείσται μὲ τὸ αἴσθητο, τὴν πείρην καὶ τὴν βούληριν τῆς ἀκολουθίσμοντος αὐτὸν ὀλόγητος, ἀλλὰ καὶ νὰ καθιετᾶ τοὺς ἀποδοτοὺς τοῦ κοινωνοῦς τῆς ἴδιας τοῦ θελήσεως καὶ οὕτω νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὴν εἰς τὴν θέλησί τοῦ διέφρενον τον· ἀφ' ἧντορ ὅμως πρέπει νὰ συντιθέσται πρὸς τὴν θέλησιν καὶ τὴν πείρην χοῦ ἀγδροῦς, τῶν διπολῶν χωρίος ὀνομάζομεν «Ἔγιπτος», τὸν ἔνδρον, διατὰ μῆτρας Φανούρη τὴν καταπληρότηγ, διατὰ εἰς τὸν λαόν τοῦ ἐγκρίνομενόν τούν θέλησιν ζοῆς καὶ λοχίος, διατὰ ἐν ἀπολύτῳ ἀλάτηρον καὶ ἐν τῇ ἀμέσωρ πρὸς τὴν πραγματικήν την, ἐν τῇ ἐπιτυγχάνοντο τοῦ ἐνεργείον καὶ τοῦ δρῦμοῦ, καὶ ἐν τῇ ἀκριδάντῳ πίστει εἰς τὴν ἀποστολήν του, πρέπει μὲ νὰ ἡγείνεται τὸ ἔδινον ἕγος τοῦ, προίγματος κατέρ την ελευθερίαν βούλησιν, διανηθῆ, διατάσσει τῆς ἀπολύτου αὐτοῦ ἐξουσίας,

νὰ μεταδώσῃ τὴν πολιτειακὴν ταύτην βούλησιν εἰς τοὺς ὑφηγήτοράς του, οἵτινες οὖτω δὲν ὀφείλουν τὴν ἡγητορικὴν των θέσιν εἰς τὴν τυπικὴν των ὀνομασίαν, ἀλλ᾽ εἰς τὴν νόησιν καὶ τὴν βούλησίν των, εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματός των πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἡγέτου καὶ διὸ αὐτοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἔθνους.

Δινάμει τῆς ἐνότητος ταύτης τῆς ἡγητορικῆς βουλήσεως πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ ἔθνους, κυβερνᾷ μόνον τὸ ἔθνος ἐαυτό, διὰ τῶν ἡγετῶν του. Καὶ εἶναι ἐλεύθερον, ὅχι ὥπερς ὁ Rousseau ἐνόμιζεν ὅτι ἐπρεπε νὰ ἐγνωμόνη τὴν ἐλευθερίαν αὐτήν, ἵτις καὶ συνίστατο εἰς τὸ ὅτι τὸ ἔθνος ἡδύνατο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν ἡγετῶν του καὶ διὰ μιᾶς ἀποφάσεως τοῦ κοινοβουλίου νὰ ζητήσῃ εὐθύνας ἀπὸ τοὺς ἡγουμένους αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν καθαιρέσῃ, τοῦθος ὥπερ βεβαίως δὲν συμβαίνει εἰς τὸ κράτος τοῦ Ἀδόλφου Χίτλερος εἶναι ἐλεύθερον, διότι οὐέλησις τοῦ ἡγέτου δὲν εἶναι ἔνη ψέλησις, εἰς τὴν ἀναγκάζεται νὰ υποταχθῇ, διότι, λόγῳ τῆς ἐνότητος ὁ δημογέτων καὶ δημογούμενων ἐν τῷ ἕλεφ τοῦ ἔθνους, η ἡγητορικὴ βούλησις εἶναι η δρθῶς ἐδυτὴν ἐννοοῦσα ίδια τῶν βούλησις, διὰ τῆς συγκεντρώσεως καὶ πραγματοποιήσεως τῆς διοίας πραγματοποιεῖται η ίδια αὐτῶν ἐλευθερία. Καὶ οὖτο ἀπὸ τῆς ἀρνητικῆς ἐννοίας τῆς ἐλευθερίας τοῦ Rousseau μεταβαίνομεν εἰς τὴν θετικὴν ἐννοιαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ Nietzsche, εἰς τὴν ἐλευθερίαν πρὸς πολιτείαν, καὶ διὸ αὐτοῦ εἰς τὴν πολιτείαν ὑπὸ τὴν ἐγελιανὴν σημασίαν, δηλαδὴ τὴν πραγματικότητα τοῦ λόγου, τὴν πραγματικότητα τῆς ἐλευθερίας, καὶ ηθικῶς θεωρουμένων τῶν πραγμάτων, εἰς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πνεύματός ἐν τῷ ἰστορικῷ κόσμῳ.

Ἐπειδὴ ὅμως η τοιαύτη ἐνότης πολιτειακῆς καὶ λαϊκῆς βουλήσεως, ἡγητορικῆς καὶ κοινοτικῆς βουλήσεως δὲν εἶναι ἀμέσως προσιτὴ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, διότι αὕτη συλλαμβάνει ἀμέσως μόνον τὰ αἰσθητῶς δεδομένα, καταδεικνύεται ἀναγκαία η ἀγωγὴ τοῦ ἔθνους πρὸς σύλληψιν τῆς ίδιας αὐτοῦ ἐννοίας, ἵνα τούτεστι κατανοήσῃ τὴν ίδιαν αὐτοῦ οὐσίαν, τὴν οὐσίαν τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ἡγέτου. Ἡ τοιαύτη ἀγωγὴ συντελεῖται πράγματι ἐν τῇ νέᾳ Γερμανίᾳ. Καὶ οὖτω η ίδεα τῆς παιδείας λαοῦ τίνος πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἔθνους, παιδείας, ην ὁ Fichtē ἀνέπτυξεν εἰς τοὺς λόγους του πρὸς τὸ γερ-

μανικὸν ἔθνος, οἵτις δῆμος οὐδέποτε γίγνεται πρωτοπολῆς, μηδὲ πετηθεῖσα
ὑπὸ τοῦ Χείλεος, κατέστη πρωτεύεια τῆς.

Ἐννοεῖται, ὅτι κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ταῦτην τοῦ λαοῦ, τὴν ἀποβλέ-
πουσαν εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸν λαὸν τοῦτον ἔθνος, δὲν πρέπει δ-
λαὸς νὰ πιρουσιᾶζεται ἵστο τὴν μορφὴν τοῦ μάνην ὄδηγουμένου καὶ
τοῦ μόνον κυβερνομένου. Ἡ νέατες ἔθνους δὲν πρέπει νὰ
συμπεριλαμβάνει μόνακ τοὺς ὄδηγούμενους, ἀλλὰ καὶ δὴ εἰς πρώτην
γενάριμην αἰτίαν τούτους τοὺς ἥγετας, ὅτι μάνην τὴν γενεαλία, ἐξ ἣς
οὐδὲ Ελλήνοις φίλοι μέλλοντες ἥγεται, καὶ δὴ τὴν πανεπιστημιακὴν νεο-
λαΐαν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ πανηγυρικά, οἱ δασκαλοὶ κατὰ τὸ
παρόν, κατὰ τὴν στιγμὴν, καὶ τὴν ἑδραῖην ἡ νέατες ἔθνους καὶ μέχρι σή-
μερους ἐκλήθησαν νὰ γίνουν ἥγεται. Λιότι πρέπει νὰ ἐννοεῖστον τὴν
οὐσίαν τῆς ἥγετος τον, τῆς ἔθνους καὶ τῆς εὐθύνης τον πρέπει
νὰ κατανοήσουν τί εἶναι λαϊκὴ κοινότητης καὶ τί εἶναι ἡ πολι-
τεία ὡς ἁνότης τῆς γενικῆς βιολήσεως καὶ τῶν μερικῶν βιολήσεων
τῶν πολιτῶν της πρέπει νὰ ἀντιληφθεῖν ὅτι ἡ πατόλιτος χιρωκτὴρ
τοῦ πολιτειακοῦ σκοποῦ δὲν ἀποκλείεται τὸ διάτοπον εἰς Ἐκαπιος πο-
λίτης, ἐν τῇ θέσει του ὡς μέλος τοῦ δέλτων, νὰ εἶναι απειθετὸς ὡς
αὐτοσχολός. Τοιμοτορόπιος ἡ νέατες πολιτεία, τὸ τοῖτον «χεῖλος», οὐδὲ
γίνεται πραγματικὴ λαϊκὴ ἡ ἔθνους πολιτεία καὶ δι' αὐτῆς οὐδὲ ὄδηγήσῃ
δὲν ἥγετης τὸ ἔθνος πρὸς νέου μέλλον.